

TeamAlert

jongeren met **impact**

JONGEREN VAN NU

Jongeren en vrije tijd

Stichting TeamAlert

Jongeren met impact

Nijverheidsweg 25
3534 AM Utrecht
Tel: 030-2232893
info@teamalert.nl
www.teamalert.nl

Onderzoek en rapportage:
Sjoerd van Halem
Saar Hadders
Gea-Marit Dekker

Oktober 2023

© Deze rapportage is eigendom van stichting TeamAlert te Utrecht. Niets uit dit rapport mag worden gereproduceerd, publicitair worden vrijgegeven of worden uitgevoerd zonder de schriftelijke toestemmingen of de actieve medewerking van stichting TeamAlert.

Samenvatting

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Dit rapport beschrijft de resultaten van de derde trendanalyse, waarin we ingaan op jongeren en vrije tijd. Een goed begrip van de vrijetijdsbesteding van jongeren zorgt ervoor dat er beter kan worden aangesloten op hun belevingswereld. Voor verkeersorganisaties, zoals TeamAlert, is een goed begrip van de vrije tijd relevant, omdat de vrijetijdsbesteding van jongeren zich in sommige situaties ook direct vertaalt naar het verkeer. In deze trendanalyse worden daarom de onderwerpen vrije tijd en verkeer aan elkaar gekoppeld om zo meer inzicht te krijgen in hoe de vrijetijdsbesteding van jongeren hun verkeersdeelname kan beïnvloeden.

Het onderzoek

Om de trend met betrekking tot vrijetijdsbesteding van jongeren over de tijd te observeren, worden in deze trendanalyse tweejaarlijks periodieke gegevens opgehaald onder een grote Nederlandse jongerensteekproef. Het huidige onderzoek omvat de eerste twee metingen, die gedaan zijn in 2021 en 2023. De werving voor beide metingen heeft plaatsgevonden via social media en via Young Influence, het jongerenpanel van TeamAlert. Via deze kanalen is een oproep verspreid waarin jongeren van 13 tot en met 24 jaar oud gevraagd werden om deel te nemen aan het onderzoek. In totaal hebben 1047 jongeren in 2021 en 599 jongeren in 2023 deelgenomen aan dit onderzoek.

Resultaten

Uit de resultaten blijkt dat jongeren in 2023 nog evenveel vrije tijd ervaren als twee jaar geleden en de meeste jongeren ervaren dit als voldoende. Hoewel de meeste vrije tijd in 2023 nog steeds wordt besteed aan media (TV, social media), is dit relatief gezien wel gedaald ten opzichte van 2021. Daarnaast zien we dat jongeren minder eenzaam zijn dan twee jaar geleden, mogelijk gerelateerd aan de afschaffing van de beperkende coronamaatregelen. Tevens is het middelengebruik onder jongeren lager ten opzichte van twee jaar geleden. Wanneer jongeren toch alcohol of drugs hebben gebruikt, kiezen ze er het vaakst voor om met de fiets naar huis te gaan. Opvallend is dat jongeren in vergelijking met 2021 er minder vaak voor kiezen om met een nuchter persoon naar huis te rijden na middelengebruik.

1.2 Aanbeveling

De resultaten tonen een aantal positieve trends. De eenzaamheid onder jongeren is ten opzichte van twee jaar geleden lager, jongeren sporten meer en maken minder gebruik van (sociale) media. Om ervoor te zorgen dat jongeren hun vrije tijd op een evenwichtige manier (blijven) invullen, kunnen organisaties en instanties blijven werken aan bewustzijns campagnes en educatieve initiatieven. Een voorbeeld van zo'n campagne is de "Even-Off" campagne van TeamAlert, waarbij het loskoppelen van digitale apparaten en JOMO centraal staat.

Eveneens blijkt het middelengebruik van jongeren sinds 2021 ook lager. Voor TeamAlert is deze mogelijke daling belangrijk, omdat een afname in algemeen middelengebruik hand in hand gaat met een afname van rijden onder invloed. Om deze daling verder te faciliteren is het belangrijk dat jongeren genoeg alternatieve activiteiten beschikbaar hebben. De jongeren die wél alcohol en/of drugs gebruiken, gaan het vaakst met de fiets naar huis. De fiets is in essentie geen veilig vervoer na middelengebruik, maar in onze maatschappij lijkt het sociaal geaccepteerd om te fietsen onder invloed. Het is noodzakelijk dat er een veilige sociale norm wordt gezet op nuchter fietsen.

INHOUD

Hoofdstuk 1: Aanleiding	6
1.1 Leeswijzer	6
Hoofdstuk 2: Achtergrond	8
2.1 Vrije tijd	8
2.2 Sociale contacten	9
2.3 Middelengebruik	10
2.4 Verkeer en vrije tijd	10
2.5 Relevantie	10
Hoofdstuk 3: Het onderzoek	12
3.1 Onderzoeksvragen	12
3.2 Werving	12
3.3 Deelnemers	12
3.4 Meetinstrument	13
3.5 Analyseplan	13
Hoofdstuk 4: Resultaten	15
4.1 Jongeren en vrije tijd	15
4.2 Sociale contacten	17
4.3 Uitgaan en middelengebruik	20
4.4 Vrijtijdsbesteding in het verkeer	25
Hoofdstuk 5: Conclusie	27
5.1 Jongeren en vrije tijd:	27
5.2 Sociale contacten	27
5.3 Middelengebruik	28
5.4 Vrijtijdsbesteding in het verkeer	29
5.5 Aanbevelingen	29
Bronnen	31
Bijlage 1: Weging	34
Bijlage 2: vragenlijst	35
Bijlage 3: Interactie-figuren	39

TeamAlert

jongeren met **impact**

➤ AANLEIDING

Hoofdstuk 1: Aanleiding

Waar volwassenen wat meer gebonden zijn aan vaste patronen en gewoonten, is het leven van jongeren dynamisch en nog volop in ontwikkeling. Denk bijvoorbeeld aan de transitie van de middelbare school naar een vervolgopleiding of de switch van een studie naar werk. Daarbovenop worden de levens van jongeren gekenmerkt door nog een aantal andere mijlpalen, zoals een eerste relatie, uit huis gaan en het halen van een rijbewijs.

Om goed op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen in de levens van jongeren en hier tijdig op in te spelen, doet TeamAlert tweejaarlijks een trendanalyse genaamd 'Jongeren van nu'. Binnen deze analyse komt steeds een ander thema aan bod. 'Jongeren van nu' richt zich op thema's en trends die onder jongeren spelen, die mogelijk van invloed zijn op verkeersgedrag én die relevant zijn voor de leefwereld van jongeren. De eerste trendanalyse ging over jongeren en de prestatiedruk. Binnen dit onderzoek werd onderzocht in hoeverre jongeren prestatiedruk ervaren, welke gevolgen deze prestatiedruk heeft en hoe jongeren met deze gevolgen omgaan. De tweede trendanalyse ging over jongeren en duurzaamheid. In deze trendanalyse werd onderzocht hoe jongeren staan ten opzichte van klimaatverandering en het klimaatprobleem, welk duurzaam gedrag zij vertonen naar aanleiding van het klimaatprobleem, in hoeverre het klimaatprobleem hun gedrag in het verkeer beïnvloedt en in hoeverre zij bereid zijn om gebruik te maken van innovatieve en duurzame oplossingen in relatie tot klimaat en verkeer.

Het huidige onderzoek, de derde trendanalyse, gaat over jongeren en vrije tijd. Het in kaart brengen van de vrijetijdsbesteding van jongeren kan waardevol zijn voor Nederlandse organisaties en professionals die zich bezighouden met jongeren. Een goed begrip van de dagelijkse dagbesteding van jongeren kan er voor zorgen dat de praktijk beter aansluit bij de leefwereld van jongeren. Voor verkeersorganisaties, zoals TeamAlert, is een goed begrip van de vrije tijd relevant, omdat de vrijetijdsbesteding van jongeren zich in sommige situaties ook direct vertaalt naar het verkeer. Zo zorgen sommige vrijetijdsactiviteiten ervoor dat jongeren deelnemen aan het verkeer—wanneer ze bijvoorbeeld naar hun vrienden gaan, of wanneer ze hun vrije tijd bijvoorbeeld in de auto besteden— en kan wat jongeren doen in hun vrije tijd ook hun gedrag in het verkeer beïnvloeden. Denk hierbij aan social media die ook tijdens de verkeersdeelname worden gebruikt, of aan middelengebruik wat kan leiden tot verkeersdeelname onder invloed. In deze trendanalyse onderzoeken we de vrijetijdsbesteding van jongeren, maar koppelen we het onderwerp vrije tijd ook nadrukkelijk aan het verkeer. De rapportage van het huidige onderzoek is naar aanleiding van de 2^e meting binnen deze trendanalyse die heeft plaatsgevonden in 2023. De data van beide metingen stellen ons in staat om de huidige situatie actief te vergelijken met de situatie van twee jaar eerder. Hiermee kunnen we voorzichtige uitspraken doen over hoe verschillende trends zich over de tijd hebben ontwikkeld.

1.3 Leeswijzer

Deze rapportage start in hoofdstuk 2 met een overzicht van wat er tot nu toe bekend is over dit onderwerp, verkregen door literatuuronderzoek. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 de opzet van het onderzoek besproken. In hoofdstuk 4 komen de resultaten van de vragenlijst aan bod. De rapportage sluit af met hoofdstuk 5 waarin een conclusie en aanbevelingen worden gegeven.

TeamAlert

jongeren met **impact**

➤ ACHTERGROND

Hoofdstuk 2: Achtergrond

Jongeren zitten in een levensfase waarin veel verandert. Jongeren raken in de puberteit, maken de transitie naar de middelbare school, en ontwikkelen zich zowel fysiek en emotioneel op een tempo dat in geen enkele andere levensfase zo snel meer zal gaan. Hoewel ouders belangrijk blijven, oriënteren jongeren zich relatief vaker op hun vrienden, en ontdekken ze voor het eerst ook hun romantische interesses. Het ontwikkelen van persoonlijke identiteit, door sociaal wetenschappers erkent als de belangrijkste ontwikkelingstaak van jongeren (Christie & Viner, 2005), is hierbij het centrale thema dat al deze veranderingen met elkaar verbindt. Jongeren zijn continue bezig met vragen zoals: Wie ben ik? Waar hou ik van? Wat past bij mij? Bij het richting geven aan deze vragen, speelt vrije tijd een cruciale rol. Vrijetijd geeft jongeren de gelegenheid om verschillende dingen uit te proberen en te ontdekken wat bij ze past, waar ze goed in zijn, en wat ze graag zouden willen doen.

In dit hoofdstuk zetten we uiteen wat er bekend is over het onderwerp jongeren en vrije tijd. We doen dit aan de hand van 4 thema: 1) vrije tijd, 2) sociale contacten, 3) middelengebruik, en 4) vrijetijd in het verkeer.

2.1 Vrije tijd

Er zijn een aantal grote Nederlandse onderzoeksrapporten die inzicht geven in de vrijetijd besteding van Nederlandse jongeren. De belangrijkste hiervan is het rapport “De sociale staat van Nederland”: een breed onderzoek dat sinds 2001 elke 2 jaar wordt uitgevoerd door het Sociaal Cultureel Planbureau. Om in kaart te brengen hoe mensen hun tijd besteden, is in de meting van 2018 aan mensen gevraagd om een dagboek bij te houden. Op basis van deze dagboeken kwam naar voren dat jongeren tussen de 12 en 17 jaar oud in 2018 gemiddeld 43,5 uur aan vrije tijd besteden per week. Jongvolwassenen tussen de 18 en 34 jaar hebben gemiddeld 38,9 uur aan vrije tijd per week. Recente cijfers van het CBS (2023) laten zien dat jongeren de hoeveelheid vrije tijd die ze hebben een rapportcijfer geven van 6.9. Vooral de leeftijdsgroep onder de 18, en jongens waren tevreden met de hoeveelheid vrije tijd die ze hadden. Van de vrije tijd van jongeren gaat bijna de helft van de tijd naar media-gebruik (1), ongeveer één derde van de vrije tijd gaat naar hobby's, het maken van uitstapjes en uitrusten (2) en het overige gedeelte wordt besteed aan sociale contacten (3) (SCP, 2018).

2.1.1. Media gebruik.

In het afgelopen decennium is het gebruik van smartphones en social media een integraal deel geworden van de Nederlandse samenleving. Zeker voor jongeren is een leven zonder smartphone moeilijk voor te stellen. Maar liefst 62% van de jongeren stelt verslaafd te zijn aan hun smartphone (Motivaction, 2023). Dit gaat zelfs zo ver, dat wanneer jongeren wordt gevraagd te kiezen tussen hun pink verliezen versus nooit meer een smartphone gebruiken, 37% zegt te kiezen voor het verliezen van pink. Als jongeren zouden moeten kiezen voor nooit meer seks, of nooit meer een smartphone, kiest maar liefst 47% voor nooit meer seks.

Het rapport naar mediagebruik van het SCP uit 2019 laat zien dat jongeren 7,5 tot 8 uur per dag aan media besteden, zowel aan het kijken van media als het communiceren via media. Jongeren tussen de 13 en 19 jaar oud besteden gemiddeld 1 uur en 17 minuten per dag aan het sturen van berichtjes en 40 minuten aan het bekijken van social media. WhatsApp is hierbij veruit het meest populaire medium, 92% van de jongeren tussen de 14 en 24 jaar oud maakt gebruik van whatsapp. Wat betreft de overige media, maakt 53% van de jongeren gebruik van Facebook, 82% van Instagram en 68% van Snapchat (Ruigrok NetPanel, 2021). Het jongerenonderzoek van van het Mediahuis, Wayne Parker kent & Media test (2023) laat verder zien dat 45% van de jongeren tussen de 15 en 35 jaar oud inmiddels gebruik maakt van TikTok.

Social media geeft jongeren de mogelijkheid om in contact te kunnen blijven met elkaar op ieder moment van de dag, ongeacht locatie. Voor TeamAlert is dit relevant aangezien dit ook terug te zien is in het verkeer. Eén op de tien jongeren tussen de 13 en 24 jaar oud gebruikt regelmatig social media (WhatsApp, Instagram of Snapchat) terwijl zij op de fiets zitten. Ruim een kwart van de jongeren gebruikt een enkele keer social media, terwijl zij op de fiets zitten (TeamAlert, 2020a). Eén derde van de jongeren (tussen de 18 en 24 jaar oud) gebruikt wel eens hun telefoon terwijl zij in de auto rijden. Dit doen ze met name tijdens het begin van de autorit of wanneer ze in de file staan. Jongeren die hun telefoon tijdens de autorit gebruiken bedienen vooral de navigatie (35%), bellen handsfree (32%) of bedienen de muziek (31%). Zo'n 5% van de jongeren verstuurt berichten op social media tijdens de autorit en/of bekijkt berichten op social media (TeamAlert, 2019).

Naast social media, zijn er ook andere media waar jongeren schermtijd op maken. Zo laat onderzoek zien dat jongeren tussen de 15 en 35 gemiddeld 3 uur per dag TV kijken (Mediahuis, Wayne Parker, Media test, 2023). On demand TV kijken via streamingsdiensten zoals bijvoorbeeld Netflix is weliswaar het meest populair bij jongeren, ook de traditionele zenders worden nog steeds gevonden. Naast TV, is gamen bij jongeren populair en voor sommige jongeren 12 en 16 jaar oud zelfs deel van hun dagelijkse routine. Onderzoek van het SCP (2019) laat zien dat jongeren gemiddeld zo'n 45 minuten per dag aan het spelen van games (SCP, 2019). Onderzoek onder middelbare scholieren tussen de laat zien dat 27% van hen dagelijks gamet, veel meer jongens gamen dagelijks (43%) dan meisjes (11%; Stevens et al., 2018). Van deze jongeren gamet 11% minstens 4 uur per dag, meer jongens gamen minstens 4 uur per dag (19%) dan meisjes (3%).

2.1.2. Overige Hobby's

Niet alleen (sociale) media spelen een grote rol in het leven van jongeren. Ze hebben ook diverse offline hobby's waar ze van genieten. Uit onderzoek van het CBS (2020) blijkt daarnaast dat veel jongeren deelnemen aan *verenigingsactiviteiten*. Twee derde van de jongeren tussen 12 en 17 jaar doet minstens één keer per maand mee aan een verenigingsactiviteit, evenals meer dan de helft van de 18 tot 24-jarigen.

Sporten is één van de meest geliefde hobby's onder jongeren. Ongeveer 71% van de jongeren tussen 12 en 17 jaar sport minstens één keer per week. De populairste sportactiviteiten voor jongeren tot 24 jaar zijn sport-schoonbezoeken, hardlopen, groepslessen in de sportschool, voetbal en fietsen (Wayne Parker Kent, 2020). Hoewel plezier de belangrijkste motivatie is om te sporten (48%), speelt ook in vorm blijven (44%) een grote rol.

Creatieve vrijetijdsbesteding, zoals tekenen, schilderen en ander grafisch werk, wordt ten minste één uur per week gedaan voor 29% van de 12-17-jarigen. Dit percentage daalt naarmate jongeren ouder worden. Onder 18-24-jarigen tekent of schildert nog 15%. Een kwart van de 15-24-jarigen besteedt minstens een uur per week aan zingen en muziek maken.

Voor jongeren behoren *feestjes*, festivals en uitgaansgelegenheden ook tot hun vrijetijdsbesteding. Uit Het Grote Uitgaansonderzoek (Trimbos, 2020) blijkt dat jongeren het vaakst naar huisfeestjes of feestjes bij vrienden thuis gaan (23% wekelijks, 48% minstens eens per maand). De kroeg is de meest bezochte uitgaansgelegenheid buitenshuis (48% wekelijks, 36% minstens eens per maand), gevolgd door clubs/discotheken (24% wekelijks, 40% maandelijks) en feesten of festivals (31% maandelijks, 64% minstens eens per jaar).

Daarnaast maken jongeren graag *uitstapjes* in hun vrije tijd. Ongeveer driekwart van hen bezoekt weleens een museum, en 95% gaat af en toe naar de bioscoop. Bovendien gaat ongeveer 60% van de jongeren één tot twee keer per jaar naar een pretpark (Wayne Parker Kent, 2020).

2.2 Sociale contacten

Naast sporten en uitjes is het sociale leven voor jongeren een belangrijke vrijetijdsbesteding. Met een rapportcijfer van 7.9 zijn jongeren het tevreden over hun vrienden (CBS, 2023). Met echter een 6 als rapportcijfer zijn ze minder tevreden over de tijd die ze met hen kunnen doorbrengen. Toch zien bijna alle jongeren (95%) tussen de 18 en 25 jaar oud hun vrienden wel wekelijks (CBS, 2020b). Jongeren die minder dan wekelijks hun vrienden zien blijken minder tevreden met hun leven dan jongeren die wekelijks hun vrienden zien.

Ondanks dat jongeren aangeven wekelijks contact te hebben met hun vrienden, ervaren relatief veel jongeren gevoelens van eenzaamheid. Dit was met name het geval gedurende de coronapandemie. Tijdens de winter in de coronapandemie (februari 2021) gaf 67% van de jongeren tussen de 16 en 24 jaar oud aan zich enigszins tot sterk eenzaam te voelen. In juni 2021 was dit al afgenomen tot 46,9% (RIVM, 2021). Gedurende 2022 en 2023 bleven deze cijfers nagenoeg stabiel. Bijna de helft van de jongeren in 2023 voelt zich dus enigszins tot sterk eenzaam. Dat is gegeven hun drukke sociale leven, nog steeds relatief hoog. Toch is dit niet per definitie tegenstrijdig. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt al langer dat eenzaamheid niet altijd nadrukkelijk verbonden hoeft te zijn aan sociale isolatie. Eenzaamheid wordt ook steeds vaker verbonden met drukte, anonimiteit, en mediagebruik, vooral bij jongeren (Hawkey & Cacioppo, 2010).

2.3 Middelengebruik

De Nationale Drug Monitor van het Trimbos instituut is een jaarlijks onderzoek dat sinds 1999 wordt uitgevoerd in opdracht van het Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De rapportages geven een gedetailleerd overzicht van het middelengebruik van de Nederlandse populatie. Omdat het middelengebruik jaarlijks wordt gemonitord door het Trimbos Instituut is het mogelijk om lange termijn trends zorgvuldig in de gaten te houden.

Bij jongeren zijn er enkele trends waar te nemen. Zo is het gebruik van alcohol, cannabis en tabak onder middelbare scholieren sinds 2003 aanzienlijk afgenomen en stabiliseerde zich vanaf 2015 op een constant niveau. Het gebruik van andere drugs was al relatief laag. Enkel het gebruik van lachgas blijkt fors gestegen sinds 2015. Ook onder kwetsbare jongeren is middelen gebruik de afgelopen 10 jaar gedaald (Trimbos, 2021).

Middelengebruik bij jongeren komt relatief vaak voor tijdens het uitgaan. Cijfers van voor corona laten zien dat 98% van de uitgaande jongeren (16 t/m 35 jaar) in het afgelopen jaar alcohol gebruikte. Hiervan gebruikte 82% dit wekelijks. Na alcohol is cannabis het meest gebruikte middel onder uitgaande jongeren, 51% heeft in het afgelopen jaar cannabis gebruikt. Zo'n vier op de tien jongeren heeft in het afgelopen jaar XTC gebruikt (44%). Ook cocaïne (26%) en amfetamine (23%) en lachgas (35%) worden door uitgaande jongeren meer gebruikt (Trimbos, 2020).

2.4 Verkeer en vrije tijd

Eén van de redenen waarom TeamAlert onderzoek doet naar de vrije tijdbesteding van jongeren is omdat de vrijetijdsbesteding van jongeren zich vaak direct vertaalt naar het verkeer. Naast vervoer van en naar vrijetijdsactiviteiten toe, kunnen jongeren ook deelnemen aan het verkeer als deel van een vrijetijdsactiviteit, bijvoorbeeld wanneer zij een racefiets of mountainbike hebben, gaan touren met de auto, of gaan hardlopen of skeeleren. Uit onderzoek onder ruim 500 jongeren blijkt dat 10% weleens op een mountainbike fietst en 6% op een racefiets (TeamAlert, 2020b). Daarnaast is voor sommige jongeren de auto ook een belangrijke hangplek waar zij ongestoord kunnen chillen met hun vrienden. Verder is er nog maar weinig bekend over het gebruik van vervoersmiddelen als vrijetijdsactiviteit. Deze trendanalyse zal meer informatie verzamelen over dit onderwerp.

2.5 Relevantie

Kortom, er is al relatief veel onderzoek gedaan naar de vrije tijdbesteding van Nederlandse jongeren. Er zijn een aantal grote lopende longitudinale onderzoeken met een grote representatieve steekproef jongeren, zoals de tijdbestedingsonderzoeken van het SCP of de Nationale Drug Monitor van het Trimbos instituut. Daarnaast zijn er een aantal grote rapporten van het CBS en het RIVM. Hoewel al deze grote rapporten gedetailleerde informatie bieden binnen specifieke thema's van vrije tijd, is een bondiger overzicht van de verschillende thema's binnen dezelfde onderzoeksgroep wenselijk. Daarnaast biedt dit rapport de gelegenheid om binnen de verschillende thema's de nuance te leggen op zaken die relevant zijn voor het verkeer. Binnen het huidige onderzoek houden we vast aan de 4 thema's zoals deze in het bovenstaande onderzoek zijn besproken: 1) vrije tijd, 2) sociale contacten, 3) middelengebruik, en 4) vrijetijd in het verkeer.

TeamAlert

jongeren met **impact**

➤ HET ONDERZOEK

Hoofdstuk 3: Het onderzoek

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden van het huidige rapport besproken. Na een beknopte uiteenzetting van de onderzoeksvragen, wordt de werving van deelnemers en het analyseplan dat is opgesteld voor dit onderzoek kort toegelicht.

3.1 Onderzoeksvragen

Om te achterhalen wat jongeren doen in hun vrije tijd en hoe dit mogelijk hun verkeersdeelname beïnvloedt, worden de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

- Met welke hobby's, sporten en andere activiteiten houden jongeren zich bezig in hun vrije tijd?
- Hoe vaak spreken jongeren hun vrienden en welke activiteiten doen zij samen?
- Welke middelen gebruiken jongeren en in welke situaties doen ze dit vooral?
- Welke verkeersgerelateerde activiteiten ondernemen jongeren doorgaans in hun vrije tijd?

Voor alle onderzoeksvragen geldt dat we de huidige situatie van 2023 afzetten tegen de situatie ten tijde van onze vorige meting in 2021.

3.2 Werving

De werving voor het onderzoek heeft plaatsgevonden via social media en in het jongerenpanel van TeamAlert. Via deze kanalen is een oproep verspreid waarin jongeren tussen de 13 en 24 jaar oud gevraagd zijn om deel te nemen aan het onderzoek. In de wervingstekst is vermeld dat deelnemers aan het einde van de vragenlijst ervoor kunnen kiezen om hun e-mailadres achter te laten, om kans te maken op een cadeaubon van €50.

3.3 Deelnemers

In 2021 hebben in totaal 1047 deelnemers de vragenlijst compleet ingevuld. In 2023 waren dit 599 jongeren. In Tabel 1 worden de demografische kenmerken van de deelnemers weergegeven. De meeste kenmerken zijn relatief constant tussen de meetmomenten. Voor beide metingen waren jongeren gemiddeld 16-17 jaar oud en de meeste jongeren waren middelbaar opgeleid. Daarnaast waren in beide jaren meisjes wat oververtegenwoordigd. Om de analyses te kunnen spiegelen aan de Nederlandse populatie jongeren, hebben we beide steekproeven gewogen op geslacht en leeftijd. In Bijlage 1 rapporteren we de gewichten die zijn gebruikt voor elke subgroep.

Kenmerk		
	2021 (N = 1047)	2023 (N = 599)
Leeftijd	gem. = 17.04	gem. = 16.47
13 t/m 15 jaar	29%	38%
16 t/m 17 jaar	34%	38%
18 t/m 20 jaar	26%	16%
21 t/m 24 jaar	11%	8%
Geslacht		
Man	35%	32%
Vrouw	65%	68%
Opleiding		
Laag	15%	23%
Middel	61%	66%
Hoog	24%	11%

Tabel 1. Demografische gegevens.

Noot: Laagopgeleid = basisonderwijs; middelbaar opgeleid = havo, vwo of mbo; hoogopgeleid = hbo of wo.

3.4 Meetinstrument

De online vragenlijst die gebruikt werd in dit onderzoek is opgezet vanuit de 4 thema's die eerder zijn besproken, overeenkomend met de onderzoeksvragen zoals in dit hoofdstuk staan weergegeven: 1) vrije tijd, 2) contact met anderen, 3) middelengebruik, en 4) vrije tijd en verkeer. De inhoud van de vragenlijst (zie Bijlage 2) zal hieronder kort worden toegelicht.

3.4.1 Jongeren en vrije tijd

We hebben jongeren eerst gevraagd in hoeverre zij vonden dat ze genoeg vrije tijd hadden. Om vervolgens een beeld te krijgen van hoe jongeren hun vrije tijd besteden, werden ze gevraagd aan te geven wat ze doen in hun vrije tijd door in een lijst activiteiten aan te vinken wat op hen van toepassing is. Hierbij konden ze kiezen uit een selectie van verschillende activiteiten en hobby's, waaronder een aantal offline activiteiten zoals: uitgaan, chillen met vrienden, shoppen, maar ook een aantal media gerelateerde activiteiten zoals: social media, TV kijken, etc.

3.4.2 Sociale contacten

Vervolgens werden jongeren gevraagd aan te geven hoe zij hun vrienden meestal spreken. We hebben hier specifiek gekeken naar de verdeling online versus offline. Daarnaast hebben we gekeken naar locatie waar ze over het algemeen afspreken en wat jongeren doen als ze samen zijn met vrienden. In deze sectie van de vragenlijst, werden jongeren ook gevraagd in hoeverre zij zich wel eens eenzaam voelen.

3.4.3 Uitgaan en middelengebruik

Betreft middelen gebruik, kregen jongeren naast alcohol en cannabis een lijst met verschillende drugs die wel eens genomen worden door jongeren. Wanneer jongeren aangaven alcohol of andere middelen te gebruiken, hebben wij hen gevraagd op welke momenten zij dit middel gebruiken en hoe ze na het gebruik van dit middel naar huis gaan.

3.4.4 Vrije tijd en verkeer

Als laatste hebben we jongeren gevraagd naar vrijetijdsactiviteiten die plaatsvinden in het verkeer: zoals hardlopen, skeeleren, rondje fietsen, etc.

3.5 Analyseplan

Aan de hand van chi-kwadraat toetsen analyseren we in dit rapport steeds of de percentages die naar voren komen in beide jaren significant van elkaar verschillen. Om een indicatie te geven van de effectgrootte, rapporteren we naast de chi-kwadraat en de p -waarde, ook de ϕ statistiek. Wanneer de uitkomstmaat continu is, analyseren we de verschillen tussen beide jaren of aan de hand van lineaire regressies, of met onafhankelijk t -toetsen. In onze regressie modellen bekijken we ook of er verschillen zijn tussen jongens en meisjes en verschillen in leeftijd. Door interactietermen toe te voegen aan de modellen, kunnen in dit geval daarnaast ook iets zeggen over in hoeverre deze verschillen constant blijven over beide jaren heen. Voor deze modellen rapporten we naast de regressie coëfficiënten (B) en de p -waarde, ook de gestandaardiseerde regressie coëfficiënten (β) die informatie geeft over de grootte van het effect. Voor de t -toetsen rapporteren we de t -waarde, p -waarde en de Cohen's d . Voor alle effectmaten (ϕ , β , d) geldt dat deze op een vergelijkbare manier kan worden geïnterpreteerd als een correlatie. In alle statistische toetsen die we in deze rapportage uitvoeren maken we gebruik van een α van .05 om te concluderen dat een verschil statistisch significant is.

TeamAlert

jongeren met **impact**

➤ RESULTATEN

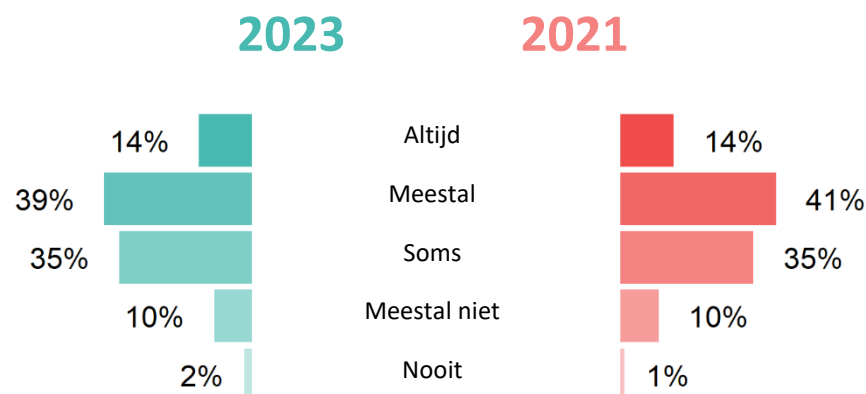
Hoofdstuk 4: Resultaten

In hoofdstuk 4 worden de resultaten van het huidige onderzoek besproken en met behulp van grafieken gevisualiseerd. De resultaten zijn net als de voorgaande hoofdstukken opgedeeld in dezelfde 4 thema's: 1) vrije tijd, 2) contact met anderen, 3) middelengebruik, en 4) vrije tijd en verkeer.

4.1 Jongeren en vrije tijd

Allereerst werden de jongeren gevraagd aan te geven in hoeverre zij vinden genoeg vrije tijd te hebben. Deze resultaten staan gerapporteerd in Figuur 1. Meer dan de helft van de jongeren in 2023 heeft het gevoel meestal of altijd genoeg vrije tijd te hebben. Slechts een klein gedeelte van de jongeren geeft aan voor hun gevoel te weinig vrij tijd te hebben. Deze resultaten komen overeen met de resultaten zoals gerapporteerd in 2021 ($B = -0.80$, $p = .203$, $\beta = -.10$). Daarnaast vinden we voor beide jaren dat meisjes over het algemeen minder vrij tijd ervaren dan jongens ($B = -0.26$, $p < .001$, $\beta = -.14$). Tot slot observeren we een significant interactie-effect met leeftijd ($B = -0.05$, $p < .001$, $\beta = -.10$). Waar oudere jongeren in 2021 relatief vaker het gevoel hadden voldoende vrije tijd te hebben, was dit in 2023 juist het geval voor de jongste doelgroep. Ondanks deze interactie, blijven de verschillen tussen de leeftijdscategorieën binnen elk jaar relatief klein. Zie figuur b1 in Bijlage 3 voor een weergave van de interactie-effecten voor geslacht en leeftijd.

HOE VAAK HEBBEN JONGEREN VOOR HUN GEVOEL GENOEG VRIJE TIJD?

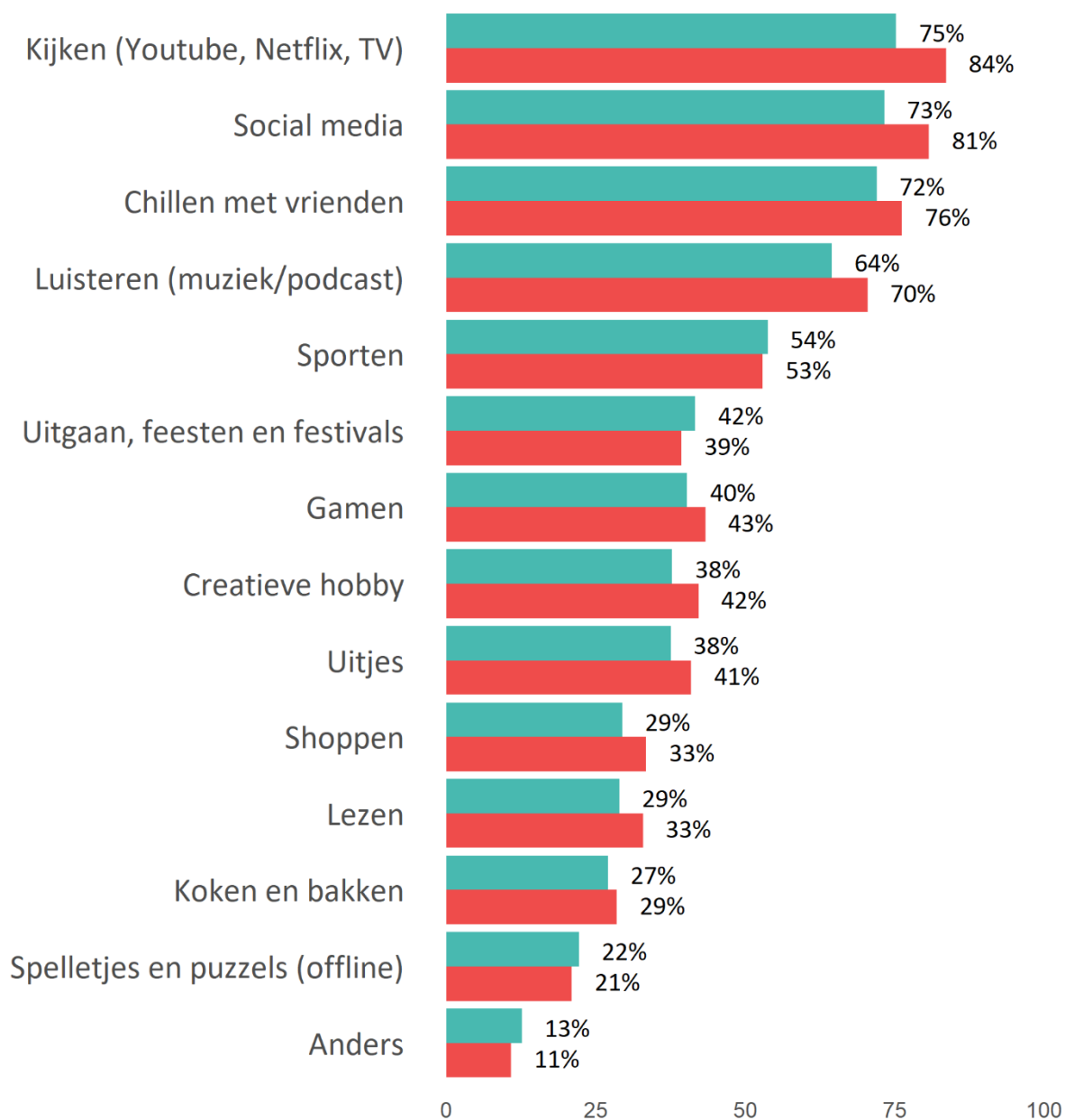
Figuur 1.

In Figuur 2 staat weergegeven waar jongeren in beide jaren hun vrije tijd voornamelijk aan besteden. Net als in 2021, staan media-gerelateerde activiteiten hoog op deze lijst. Het kijken van media zoals TV, Netflix, of YouTube (75%) en gebruik van social media (75%) wordt door de meeste jongeren gedaan in hun vrije tijd. Maar ook het luisteren van bijvoorbeeld podcasts of muziek staat relatief hoog op de lijst (64%). Andere populaire vrije tijd activiteiten voor jongeren die niet per definitie gerelateerd zijn aan media, zijn bijvoorbeeld chillen met vrienden (72%) en sporten (54%). Van de overige activiteiten uit de lijst, worden lezen (29%), koken (27%), en het spelen van spelletjes (22%) relatief het minst gedaan door jongeren.

Wanneer we beide jaren met elkaar vergelijken, valt op dat de percentages in 2023 voor het merendeel van de activiteiten lager uitvallen dan in 2021. Wanneer we deze verschillen toetsen op significante zien we enkel significante verschillen tussen beide jaren in de media-gerelateerde activiteiten. Jongeren in 2023 geven significant minder vaak aan dingen te kijken in hun vrije tijd ($\chi^2 = 16.68$, $p < .001$, $\phi = .10$), op social media ($\chi^2 = 12.22$, $p < .001$, $\phi = .08$) te zitten, of naar muziek of podcasts te luisteren ($\chi^2 = 6.43$, $p = .000$, $\phi = .06$).

Wanneer we jongeren uit 2023 vragen aan welke activiteit ze meer tijd willen besteden, noemt 26% *chillen met vrienden* als belangrijkste activiteit. Andere activiteiten die vaak gekozen worden zijn sporten (18%), uitjes (13%) en creatieve hobby's (13%).

WAT DOEN JONGEREN IN HUN **VRIJE TIJD** IN **2023** EN **2021**?

Figuur 2.

4.2 Sociale contacten

Op de vraag in hoeverre jongeren zich weleens eenzaam voelen, gaf een aanzienlijk deel van de jongeren aan zich nooit (20%) of enkel soms (49%) eenzaam te voelen. Van de overige jongeren gaf 15% aan zich regelmatig eenzaam te voelen, 13% voelde zich vaak eenzaam, en slechts 3% gaf aan zich *erg* vaak eenzaam te voelen.

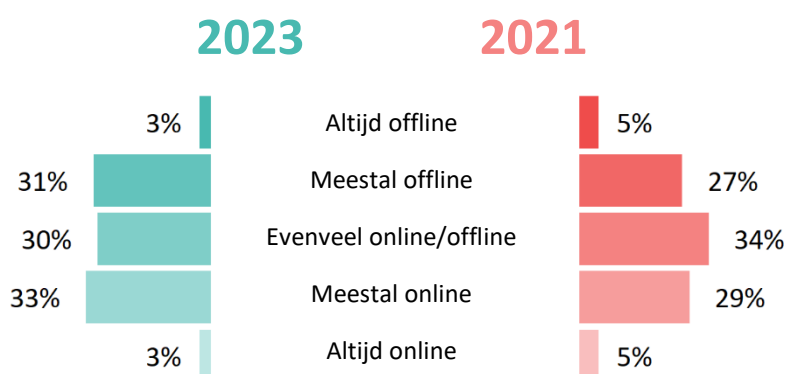
HOE VAAK VOELEN JONGEREN ZICH EENZAAM?

Figuur 3

Vergeleken met 2021, rapporteren jongeren in 2023 gemiddeld minder eenzaamheid ($B = -0.17$, $p = .003$, $\beta = -.07$). Daarnaast waren meisjes in beide metingen over het algemeen vaker eenzaam ($B = 0.20$, $p < .001$, $\beta = .09$). Ook leeftijd was gerelateerd aan eenzaamheid in beide metingen—jongeren van 18 t/m 24 jaar waren bijvoorbeeld vaker eenzaam dan jongeren van 13 t/m 15 jaar oud. Geen van de interactie-effecten was significant, wat betekent dat de effecten voor leeftijd en geslacht niet verschilden tussen 2023 en 2021. Zie Bijlage 3 voor een weergave van deze effecten.

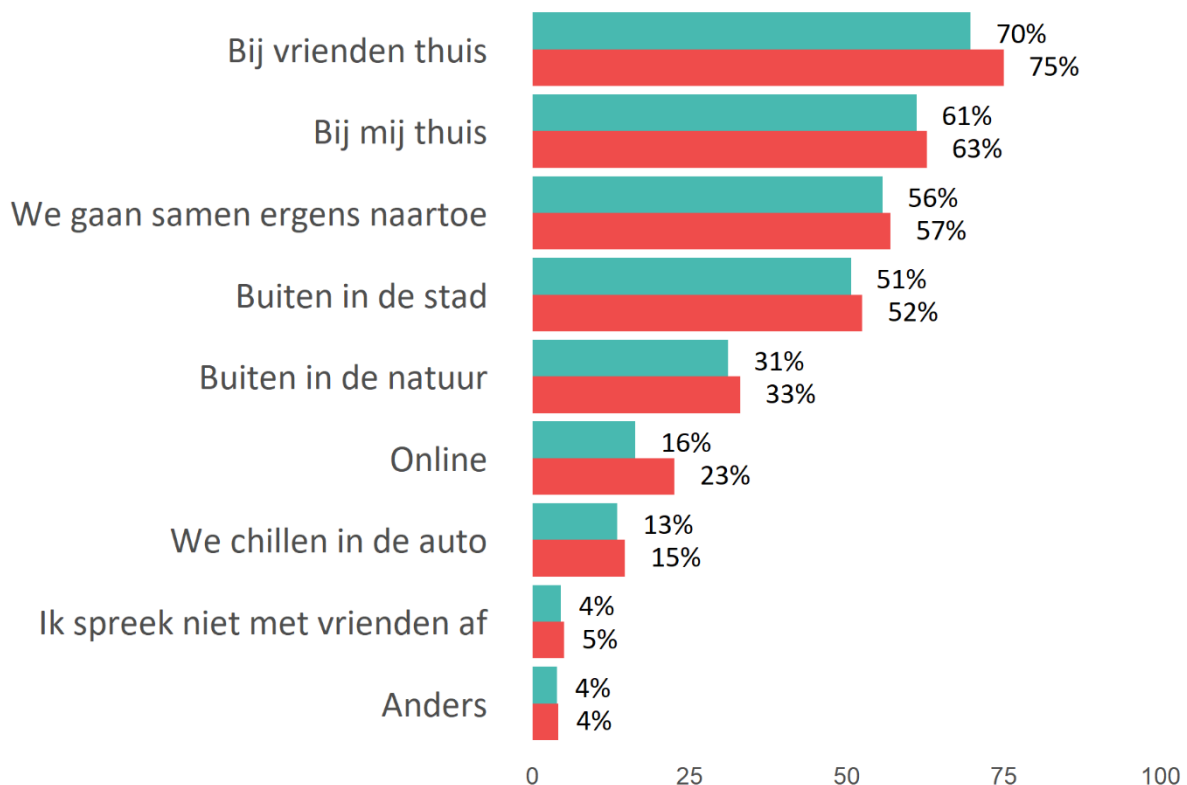
HOE SPREKEN JONGEREN HUN VRIENDEN BUITEN SCHOOL/WERK?

Figuur 4

Figuur 4 laat zien dat hoe jongeren elkaar spreken buiten school of werk redelijk evenredig is verdeeld over offline versus online contact. Dit was ook al het geval in 2021 en tussen beide jaren observeren we dan ook geen significante verschillen. Meisjes spraken hun vrienden relatief wat vaker online in vergelijking met jongens ($B = -0.10$, $p = .036$, $\beta = -.05$). Voor leeftijd vonden we geen verschillen. Zie bijlage 3 voor een weergave van de effecten van leeftijd en geslacht. Op de vervolgvraag hoe jongeren elkaar spreken voor serieuze gesprekken, geeft 72% aan dit in persoon te doen. De rest geeft de voorkeur aan bellen (11%) of aan whatsapp (13%).

WAAR SPREKEN JONGEREN AF MET HUN VRIENDEN IN 2023 EN 2021?

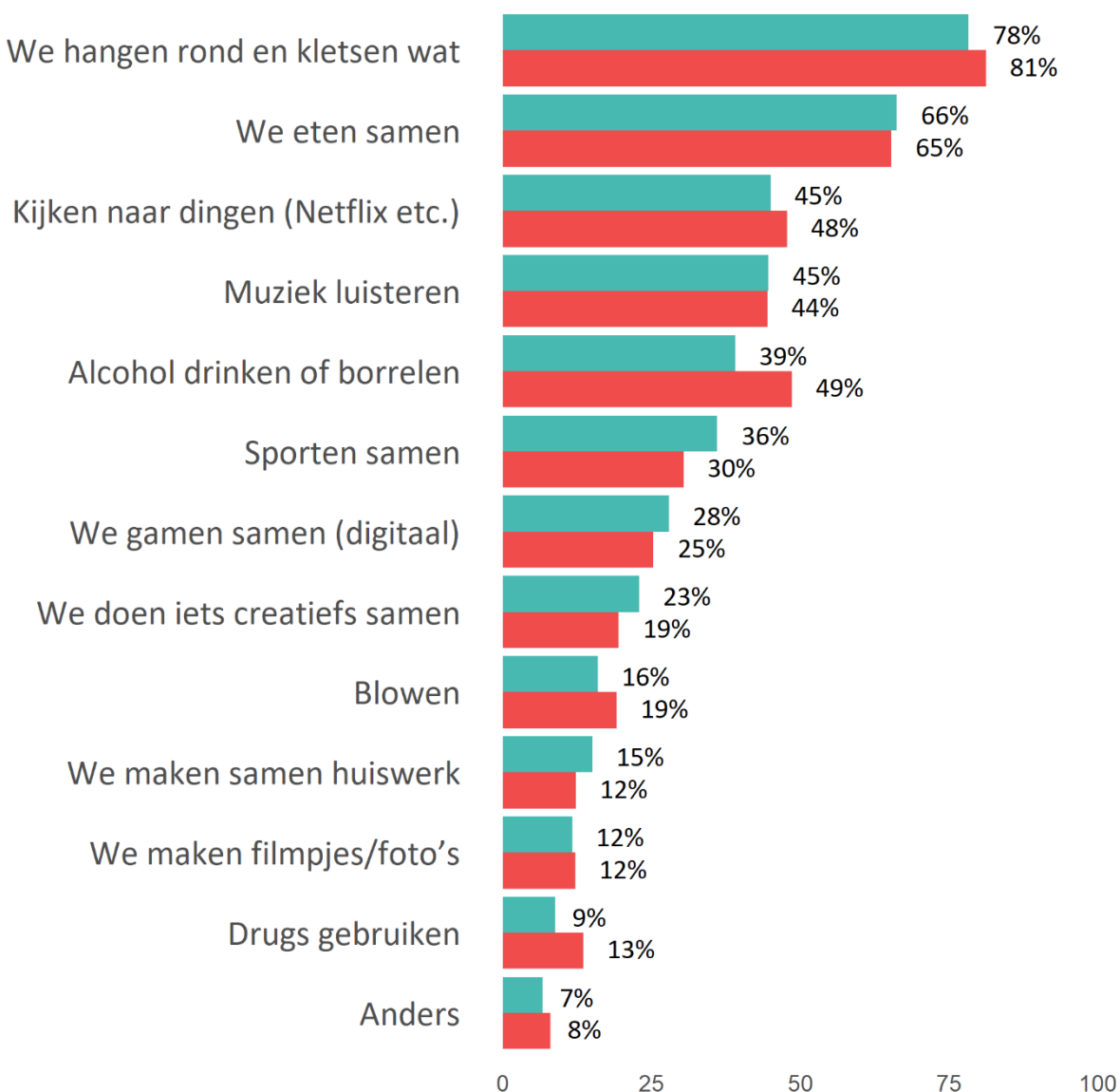

Figuur 5

Figuur 5 laat zien dat wanneer jongeren met hun vrienden afspreken, ze dit meestal doen bij vrienden thuis (70%) of in hun eigen huis (61%). Ook gaan ze vaak gezamenlijk ergens naartoe (56%), buiten in de stad (51%) of natuur (31%). Minder gekozen opties zijn online afspreken (16%) of in de auto chillen (13%). Van alle jongeren geeft 5% aan niet af te spreken met jongeren. Daarnaast gaf 4% aan ergens anders af te spreken met hun vrienden. Jongeren noemde hierbij school en plaatsen waar je kunt sporten als voornaamste alternatieven. Wanneer we de resultaten vergelijken met 2021, observeren we dat jongeren relatief minder vaak bij vrienden afspreken ($\chi^2 = 5.22$, $p = .024$, $\phi = .06$). Ook online wordt in 2023 ten opzichte van 2021 minder vaak afgesproken ($\chi^2 = 9.257$, $p < .001$, $\phi = .08$). Voor de overige antwoordcategorieën vonden we geen significante verschillen.

Jongeren rapporteren verschillende activiteiten die ze vaak samen doen met hun vrienden. Voor het grootste gedeelte zijn dit niet hele concrete activiteiten. Figuur 6 laat zien dat de meeste jongeren aangeven wat rond te hangen of te kletsen (78%), te eten (66%), samen TV te kijken (45%), of muziek te luisteren (45%). De lijst wordt vervolgd door samen alcohol drinken of borrelen (39%) of samen sporten (36%). Niet verassend is het gebruiken van alcohol daarmee een stuk gangbaarder dan bijvoorbeeld samen blowen (16%) of samen drugs gebruiken (9%). Er zijn een aantal significante verschillen in 2023 ten opzichte van 2021. In 2023 geven jongeren aan vaker samen te sporten ($\chi^2 = 5.25$, $p = .022$, $\phi = .06$), minder vaak samen alcohol te drinken ($\chi^2 = 13.53$, $p < .001$, $\phi = .09$), en minder vaak samen drugs te gebruiken met hun vrienden ($\chi^2 = 7.32$, $p = .007$, $\phi = .07$). Voor overige antwoordcategorieën vinden we geen statistische verschillen.

WAT DOEN JONGEREN ALS ZE AFSPREKEN MET HUN VRIENDEN IN 2023 EN 2021?

Figuur 6. Activiteiten met vrienden

4.3 Uitgaan en middelengebruik

We hebben jongeren gevraagd welke middelen zij wel eens gebruiken. De resultaten hiervan staan weergegeven in Figuur 7. Van alle jongeren geeft 42% aan helemaal geen middelen te gebruiken. Voor de overige jongeren is alcohol met afstand het meest genoemde middel. Meer dan de helft van de jongeren (55%) geeft aan wel eens alcohol te gebruiken. Behalve alcohol zijn cannabis (26%) en XTC (12%) veel genoemde middelen onder jongeren. Na deze top 3 middelen, daalt de prevalentie van gebruik aanzienlijk (<10%). Naast de antwoordcategorieën in Figuur 7, konden jongeren ook nog kiezen voor GHB, F4A, en Benzodiazepine. Deze percentages waren echter te laag om weer te geven in deze figuur.

Als we terugkijken naar 2021, zijn er een aantal opvallende verschillen. Allereerst laat de figuur duidelijk zien dat op uitzondering van 4-MMC, jongeren lager scoren op *alle* andere middelen. Zo zien we significante afnames op alcohol ($\chi^2 = 4.07$, $p = .044$, $\phi = .05$), cocaïne ($\chi^2 = 6.56$, $p = .010$, $\phi = .06$), GHB ($\chi^2 = 8.08$, $p = .004$, $\phi = .07$), lachgas ($\chi^2 = 19.28$, $p < .001$, $\phi = .11$), ketamine ($\chi^2 = 7.75$, $p = .005$, $\phi = .07$), en ritalin ($\chi^2 = 5.99$, $p = .014$, $\phi = .06$). Met name de afname van lachgas is fors, van 9 naar 3 procent. Enkel 4-MMC, ook wel bekend als ‘miauw’ blijkt te zijn toegenomen onder jongeren ($\chi^2 = 9.32$, $p = .002$, $\phi = .06$).

4.3.1 Alcohol

Aan de jongeren die hebben aangegeven dat zij wel eens *alcohol* drinken, hebben we gevraagd wanneer zij dit dan over het algemeen doen. De resultaten hiervan staan weergegeven in Figuur 8. Uit Figuur 8 blijkt dat jongeren duidelijk het vaakst alcohol drinken tijdens het uitgaan of op feestjes bij iemand thuis. De overige antwoord categorieën scoren wat gevarieerder: er wordt vaker voor de “soms” categorie gekozen. Figuur 8 laat verder zien dat het minst vaak wordt gedronken wanneer jongeren alleen thuis zijn of wanneer zij in de sportkantine zitten.

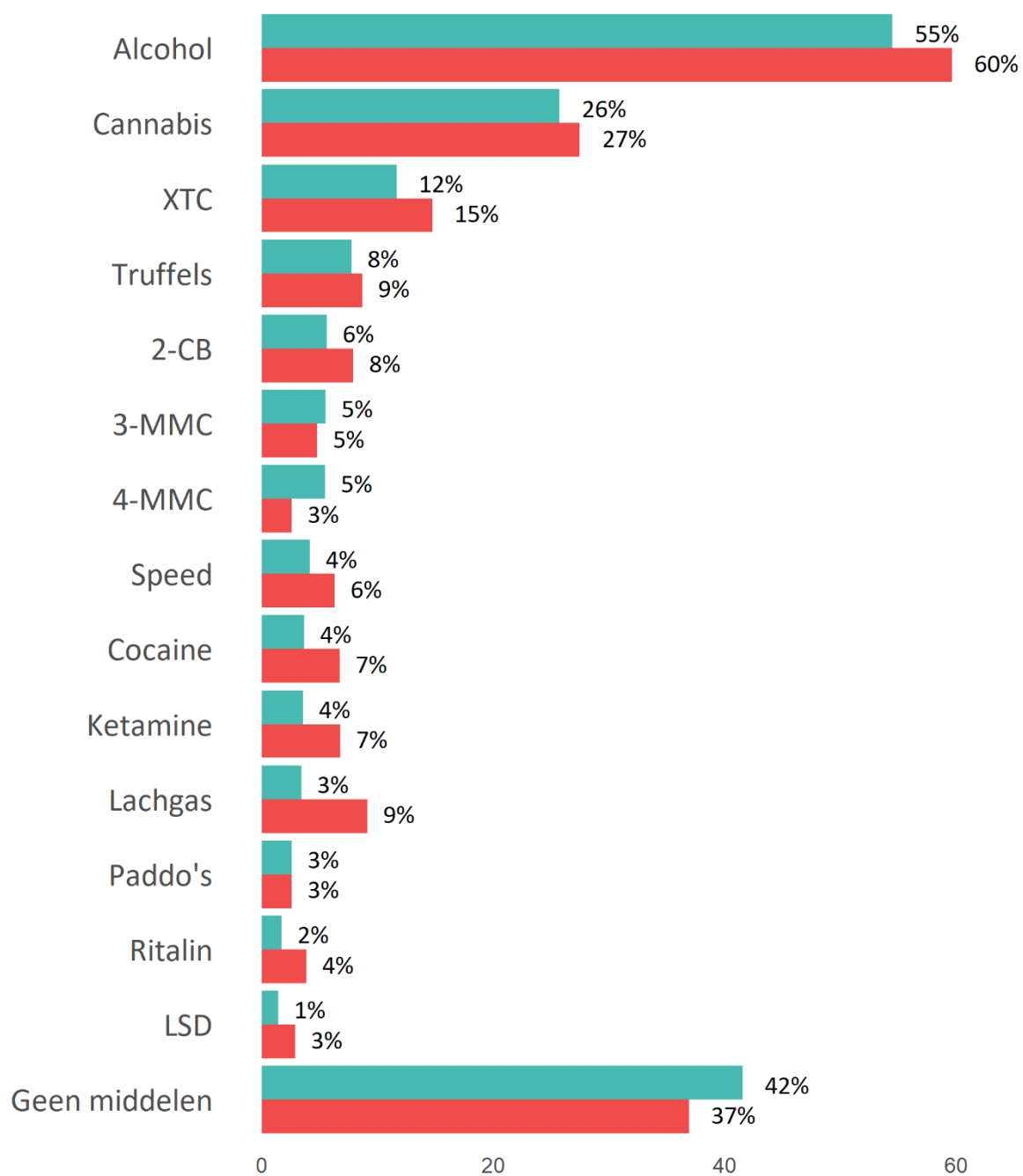
Er aantal significante afnames ten opzichte van 2021. Zo geven jongeren in 2023 aan minder vaak te drinken wanneer ze alleen thuis zijn ($t = 2.76$, $p = .006$, $d = .32$), op feestjes bij iemand thuis ($t = 4.18$, $p < .001$, $d = .29$), samen met vrienden buiten ($t = 2.01$, $p = .045$, $d = .14$), of samen met vrienden thuis ($t = 2.85$, $p = .004$, $d = .20$).

4.3.2 Drugs

Evenals voor alcohol, hebben we aan jongeren die wel eens drugs gebruiken gevraagd wanneer ze dit doorgaans doen. De resultaten hiervan staan weergegeven in Figuur 9. Figuur 9 laat zien dat jongeren in 2023 vooral samen met vrienden drugs gebruiken, dan wel buiten, dan wel bij iemand thuis. Ook tijdens het uitgaan, in de kroeg of op festivals gebruiken jongeren drugs. Hoewel in mindere mate, is er nog een aanzienlijk deel van de jongeren dat aangeeft soms of meestal alleen thuis drugs te gebruiken. Op borrels van het werk of in de sportkantine wordt nauwelijks drugs gebruikt door jongeren.

De resultaten uit 2023 zijn vergelijkbaar met die van 2021. Er is één significant verschil tussen beide jaren: huisfeestjes worden in 2023 minder vaak genoemd als locatie voor drugsgebruik ($t = 3.04$, $p = .003$, $d = .28$).

WELKE MIDDELEN GEBRUIKEN JONGEREN IN 2023 EN 2021?

Figuur 7.

OP WELKE MOMENTEN DRINKEN JONGEREN WEL EENS

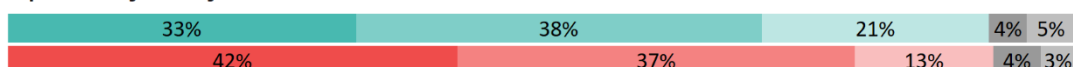
ALCOHOL IN 2023 EN 2021?

■ Altijd ■ Meestal ■ Soms ■ Bijna nooit
■ Altijd ■ Meestal ■ Soms ■ Nooit

1. Tijdens uitgaan, kroeg, festival of feest

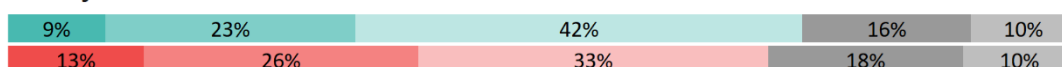
2. Op feestjes bij iemand thuis

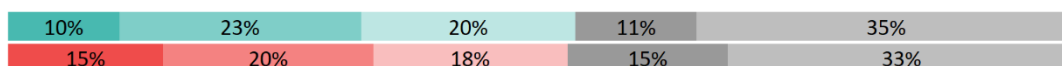
3. Samen met vrienden bij iemand thuis

4. Etentje buiten de deur

5. Borrel op werk

6. Samen met vrienden buiten

7. Alleen thuis

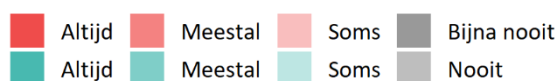

8. Sportkantine

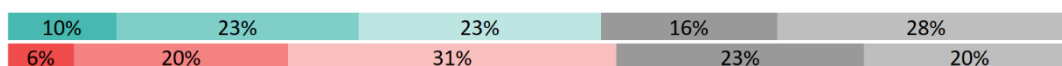

Figuur 8.

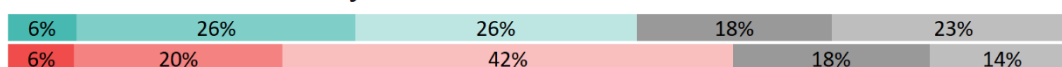
OP WELKE MOMENTEN NEMEN JONGEREN WEL EENS DRUGS IN 2023 EN 2021?

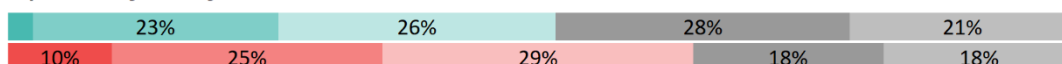
1. Samen met vrienden buiten

2. Samen met vrienden bij iemand thuis

3. Op feestjes bij iemand thuis

4. Tijdens uitgaan, kroeg, festival of feest

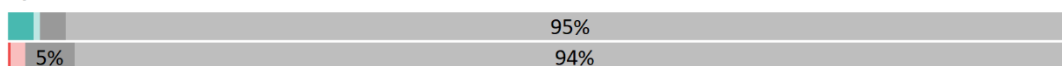
5. Alleen thuis

6. Borrel op werk

7. Sportkantine

Figuur 9.

4.3.3. Vervoerskeuze na middelengebruik.

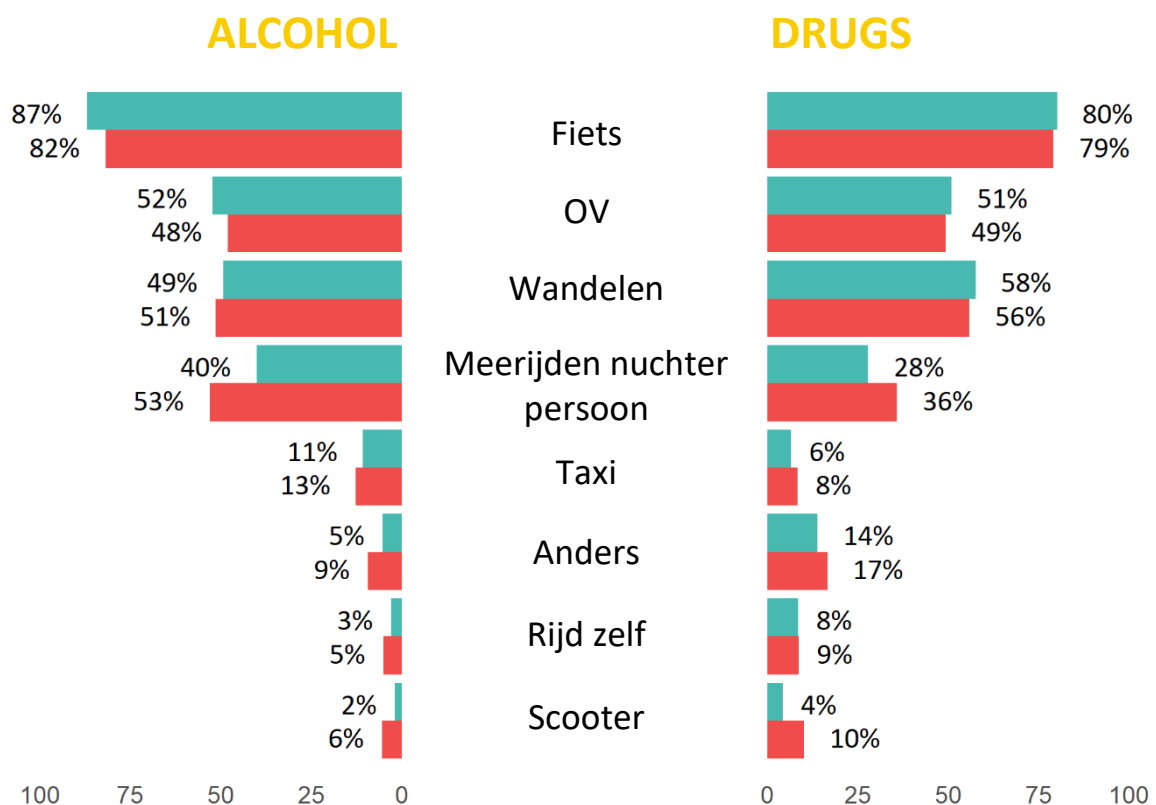
We hebben jongeren die wel eens alcohol of drugs gebruiken gevraagd met welk vervoersmiddelen zij naar huis gaan nadat ze alcohol of drugs hebben gebruikt. Aangezien beide categorieën bestaan uit verschillende deelgroepen, is onze vergelijking hieronder tussen alcohol en drugs is enkel gebaseerd op percentages. Binnen elke categorie hebben we wel de trend steeds statistisch met elkaar kunnen vergelijken.

We zien dat in 2023 voor zowel alcohol en drugs, de fiets met afstand het meest gebruikte vervoersmiddel is om naar huis te gaan (>80%). Opties die door ongeveer de helft van de jongeren genoemd worden in beide categorieën, zijn het openbaar vervoer of wandelen naar huis. Ook het meerijden met een nuchter persoon wordt in beide categorieën genoemd, maar deze lijkt met 40% relevanter voor alcohol gebruik tegenover 28% voor drugsgebruik. In de *anders* (5%) categorie noemen jongeren daarnaast vaak dat ze worden opgehaald door hun ouders, wat je ook onder meerijden kunt rekenen. Bij drugsgebruik geven jongeren in de *anders* (14%) categorie aan dat ze blijven slapen, of dat ze überhaupt de deur niet uitgaan als ze drugsgebruiken.

De taxi wordt relatief wat vaker gerapporteerd na het gebruik van alcohol (11%) dan na het gebruik van drugs (6%). Jongeren rapporteren relatief wat vaker zelf auto te rijden wanneer ze drugs hebben gebruikt (8%) tegenover (3%) bij alcohol. De scooter wordt in beide categorieën het minst vaak genoemd als vervoersmiddel om naar huis te gaan.

Als we de resultaten uit 2023 vergelijken met de resultaten uit 2021, zijn er een aantal significante verschillen. Zo rapporteren jongeren minder vaak de scooter te pakken na het gebruik van alcohol ($\chi^2 = 7.34, p = .006, \phi = .09$) en drugs ($\chi^2 = 5.57, p = .020, \phi = .10$). Hoewel we in beide categorieën een afname observeren van het aantal jongeren dat meerijdt met een nuchter persoon, is enkel het verschil voor alcohol significant ($\chi^2 = 14.42, p < .001, \phi = .12$). Tot slot, is er een significante afname in het aantal jongeren dat gebruikt maakt van de *anders* categorie ($\chi^2 = 4.20, p = .041, \phi = .04$).

HOE GAAN JONGEREN IN 2023 EN 2021 NAAR HUIS NA HET GEBRUIK VAN

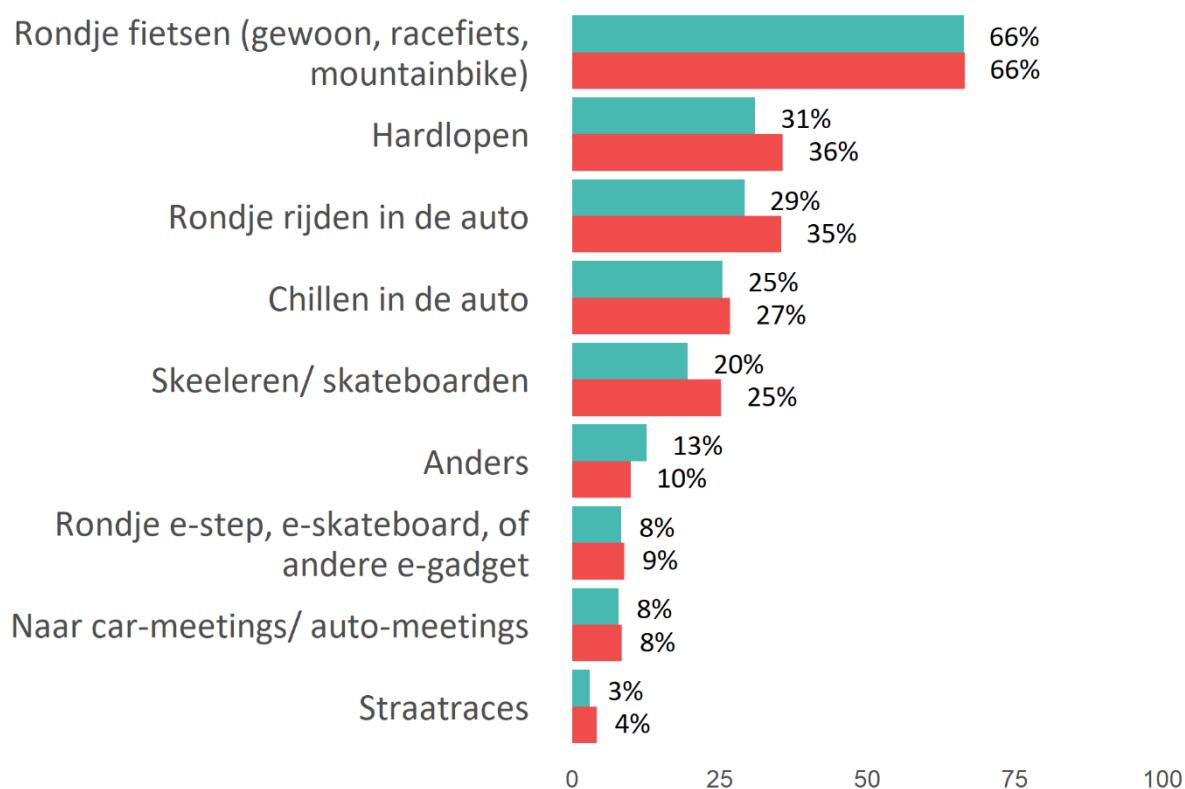

4.4 Vrijtijdsbesteding in het verkeer

In het laatste thema van deze resultatensectie maken we specifiek de koppeling met verkeer. Figuur 10 rapporteert de vrijetijdsactiviteiten van jongeren waarbij ze specifiek deel uitmaken van het verkeer. Het figuur laat zien dat de meeste jongeren wel eens een rondje fietsen (66%). Daarnaast loopt 31% wel eens hard, 29% rijdt wel eens een rondje in de auto, en 25% van de jongeren geeft aan wel eens te chillen in de auto. Eén op de vijf jongeren (20%) gaf aan wel eens te skeeleren of skateboarden. Straatracen, carmeetings, of een rondje op een e-gadget worden het minst gerapporteerd door jongeren.

Als we de resultaten vergelijken met 2021, zien we dat jongeren in 2023 significant minder vaak skeeleren of skaten ($\chi^2 = 6.91$, $p = .009$, $\phi = .07$), en ook minder vaak een rondje rijden in de auto dan jongeren in 2021 ($\chi^2 = 6.45$, $p = .012$, $\phi = .06$).

WELKE DINGEN DOEN JONGEREN IN 2023 EN 2021 IN HUN VRIJE TIJD WAARBIJ ZE IN AANRAKING KOMEN MET VERKEER?

Figuur 10. Vrijtijdsbesteding in het verkeer

➤ **CONCLUSIE**

Hoofdstuk 5: Conclusie

Deze trendanalyse ging over jongeren en vrije tijd. De rapportage en analyses zijn steeds opgedeeld in 4 thema: 1) vrije tijd, 2) sociale contacten, 3) middelengebruik, en 4) vrijetijd in het verkeer. In dit hoofdstuk gebruiken we dezelfde 4 thema's om de belangrijkste onderzoeksresultaten te bespreken. Voor elk thema formuleren we de belangrijkste conclusie. De laatste paragraaf van dit hoofdstuk bevat een aantal aanbevelingen voor praktische toepassing van deze belangrijkste conclusies.

5.1 Jongeren en vrije tijd:

- **Conclusie:** Jongeren in 2023 ervaren nog evenveel vrije tijd als 2 jaar geleden. Hoewel de meeste vrije tijd in 2023 nog steeds wordt besteed aan media (TV, social media), is dit relatief gezien wel gedaald ten opzichte van 2021.

Onze resultaten laten zien dat de meeste jongeren vinden dat ze voldoende vrije tijd hebben. Dit was in 2021 ook al het geval, en is dus in 2023 gelijk gebleven. Meisjes ervaren over het algemeen minder vrije tijd dan jongens, en vooral de jongere doelgroep ervaart in 2023 relatief wat meer vrije tijd. Als we kijken naar hoe jongeren in 2023 hun vrije tijd besteden, valt op dat media-gerelateerde activiteiten zoals Netflix, YouTube, sociale media en muziek de boventoon voeren. Andere veelgenoemde activiteiten zijn chillen met vrienden of sporten, waarbij de laatste categorie is toegenomen ten opzichte van 2021. Meer in 2023 jongeren geven aan te sporten in hun vrije tijd.

Hoewel dus veel jongeren in 2023 media gerelateerde activiteiten noemen als invulling voor hun vrije tijd, lag dit aantal in 2021 nog hoger. De relatieve afname in mediagebruik ten aanzien van 2021 is enigszins opvallend omdat de digitalisering van de maatschappij de afgelopen jaren enkel is toegenomen (SCP, 2019). Toch zijn er meerdere verklaringen mogelijk. Allereerst is de data uit 2021 verzameld gedurende de coronapandemie. In deze tijd waren mensen vaker thuis en was hun vrije tijd vaker beperkt tot activiteiten die je binnenshuis kunt uitvoeren. Dit zou ook gedeeltelijk kunnen verklaren waarom er een toename is in het aantal jongeren dat sporten noemt als vrijetijdsactiviteit.

Anderzijds is er in de maatschappij in toenemende mate het besef dat te veel (social) mediagebruik een negatief effect kan hebben op het mentaal welbevinden van jongeren. Steeds meer onderzoeken zijn gericht op de relatie tussen mediagebruik en mentale gezondheid (Karim et al., 2020) en ook verschillende campagnes haken in op het overmatig gebruik van telefoons en andere media bij jongeren. TeamAlert heeft bijvoorbeeld de "Even-Off" campagne, die jongeren aanmoedigt om af en toe offline te gaan en te genieten van het "Joy of Missing Out" (JOMO) gevoel. De waargenomen afname in mediagebruik in vergelijking met 2021 sluit goed aan bij de toenemende focus op JOMO in onderzoek en campagnes.

5.2 Sociale contacten

- **Conclusie:** Jongeren zijn minder eenzaam dan 2 jaar geleden, spreken relatief minder vaak online af, sporten vaker samen met hun vrienden, en gebruiken minder vaak samen drugs of alcohol.

De resultaten in dit onderzoek laten een aantal positieve ontwikkelingen zien ten aanzien van 2021, waarvan een deel mogelijk te maken heeft met de "heropening" van de samenleving na de coronapandemie. Allereerst, observeren we dat jongeren in 2023 gemiddeld gezien minder vaak eenzaam waren dan jongeren in 2021. Consistent met voorgaand onderzoek, komt eenzaamheid vaker voor bij meisjes en jongeren in de late adolescentie. Jongeren spreken minder vaak online af en geven ook minder vaak aan met hun vrienden alcohol of drugs te gebruiken.

Met het afbouwen van de corona restricties is de Nederlandse samenleving in veel gevallen weer teruggekeerd naar de situatie van voor de coronapandemie. Onderwijs is weer bijna volledig locatie georganiseerd, en er zijn geen sociale restricties meer die jongeren ervan belemmeren om fysiek met elkaar af te spreken. Deze ontwikkelingen houden mogelijk verband met de afname van het gevoel van eenzaam. Dat jongeren minder vaak met

elkaar afspreken om alcohol en drugs te gebruiken is hier mogelijk ook een gevolg van. Gedurende de verschillende lockdowns tijdens de coronapandemie hadden jongeren beperkte mogelijkheden om hun vrije tijd in te delen. Er zijn verschillende aanwijzingen dat de lockdowns en de beperkte bewegingsvrijheid een negatieve impact hebben gehad op de prevalentie van alcohol en drugsgebruik onder jongeren (Trimbos, 2021). Met de toegenomen vrijheid in de samenleving, hebben jongeren meer alternatieve activiteiten die ze met hun vrienden kunnen ondernemen.

5.3 Middelengebruik

- **Conclusie:** Jongeren gebruiken minder drugs en minder alcohol dan 2 jaar geleden en het aantal jongeren dat in 2023 geen alcohol of drugs gebruikt ligt hoger dan 2 jaar geleden.

Alcohol is in 2023 nog steeds het meest gebruikte middel onder jongeren (55%), gevolgd door cannabis en XTC. De overige middelen die zijn uitgevraagd, zoals bijvoorbeeld: speed, cocaïne, truffels etc., worden slechts door een klein gedeelte van de jongeren gebruikt. Ook hier observeren we wederom voornamelijk positieve trends: het aantal jongeren dat helemaal geen middelen gebruikt lag hoger in 2023, en voor vrijwel alle middelen is het gebruik onder jongeren in 2023 lager dan in 2021. Voor 4MMC observeren we wel een kleine toename onder jongeren. Deze relatief nieuwe drug, ook wel bekend als 'miauw miauw', lijkt populairder te zijn geworden onder jongeren. De afname in lachgasgebruik is relatief sterk (van 9 naar 3 procent) en kan mogelijk worden gekoppeld aan het lachgasverbod dat per 1 januari 2023 in Nederland is ingevoerd. Dit is ook consistent met eerder onderzoek van TeamAlert (2023) naar het lachgasverbod. Dit onderzoek liet zien dat meer dan de helft van de lachgasgebruikers onder jongeren aangaf dat hun lachgasgebruik sinds het verbod is verminderd of zelfs helemaal is gestopt.

Evenals in de vorige sectie is besproken, is het mogelijk dat met het wegvallen van de coronapandemie, jongeren minder middelen zijn gaan gebruiken omdat zij simpelweg meer alternatieve activiteiten hebben waarbij geen drugs of alcohol mee gemoeid is. Eerdere onderzoeken hebben aangetoond dat middelengebruik en antisociaal gedrag vaker voorkomen wanneer jongeren zonder toezicht met hun vrienden rondhangen (e.g., Flannery et al., 1999). Gezien de beperkingen tijdens de coronapandemie is het aannemelijk dat jongeren zich vaker in dergelijke situaties met hun vrienden bevonden. Onze resultaten ondersteunen dit tot op zekere hoogte. In het huidige onderzoek zien we bijvoorbeeld dat alcohol- en drugsgebruik in 2023 relatief minder vaak voorkomt op huisfeestjes dan in 2021. Specifiek voor alcohol zien we ook dat jongeren dit in 2023 relatief minder vaak doen wanneer ze alleen thuis zijn, op feestjes bij iemand thuis, of samen met vrienden buiten. Ook ander onderzoek legt het verband tussen drugsgebruik en de coronapandemie, zie bijvoorbeeld het onderzoek van Trimbos (2021).

- **Conclusie:** Jongeren gaan het vaakst op de fiets naar huis na het gebruiken van drugs en alcohol. Mee-rijden met een BOB wordt voor zowel drugs als alcohol relatief minder vaak gekozen dan 2 jaar geleden.

Waar jongeren drugs relatief wat vaker buiten gebruiken of in een huissituatie, wordt alcohol door jongeren voornamelijk gebruikt in de uitgaanscene of op feestjes. Het is dan niet opvallend dat we naast een aantal overeenkomsten ook verschillen observeren in de manier waarop jongeren weer thuiskomen na het gebruik van drugs of alcohol.

Voor zowel alcohol en drugs, is de fiets met afstand het meest gebruikte vervoersmiddel om naar huis te gaan (>80%), gevolgd door het openbaar vervoer of wandelend naar huis. Het meerijden met een nuchter persoon en het pakken van een taxi worden vaker gerapporteerd na alcoholgebruik. Bij drugsgebruik geven jongeren in hun open antwoorden aan dat ze vaker kiezen om te blijven slapen, of dat ze überhaupt de deur niet uitgaan als ze drugs gebruiken. Als ze wel naar huis gaan, rapporteren jongeren relatief vaker zelf auto te rijden wanneer ze drugs hebben gebruikt, dan wanneer ze alcohol op hebben.

Het is opvallend dat jongeren in vergelijking met 2021 er minder vaak voor kiezen om met een nuchter persoon mee te rijden om thuis te komen, maar de exacte redenen voor deze afname zijn niet duidelijk. Opnieuw zou de coronapandemie een rol kunnen spelen in deze verandering. In 2021 gebruikten jongeren alcohol en drugs

relatief vaker op huisfeestjes, en in het geval van alcohol gebeurde dit ook vaker bij vrienden thuis. Dit zijn mogelijk situaties waarin jongeren ervoor kiezen om zich op te laten halen door hun ouders met de auto.

5.4 Vrijtijdsbesteding in het verkeer

- **Conclusie:** Fietsen en hardlopen zijn de meest gekozen vrijetijdsactiviteiten in het verkeer. Skeeleren en een rondje rijden in de auto zijn minder populair.

Wanneer jongeren zich voor hun vrije tijd begeven in het verkeer is dit het vaakst omdat zij een rondje fietsen. Dit kan zijn op de gewone fiets, maar ook om te sporten op de mountainbike of racefiets. Daarnaast werd ook hardlopen veel genoemd door jongeren.

Hoewel 1 op de 5 jongeren aangeeft wel eens te skateboarden of skeeleren, is dit afgenomen ten opzichte van 2021. De populariteit van skeeleren is enorm gestegen sinds de coronapandemie. Met het wegvallen van veel andere sportactiviteiten, was skeeleren tijdens de lockdown voor veel mensen een mooie manier om in de tussentijd toch buiten in beweging te zijn.

5.5 Aanbevelingen

Het huidige onderzoek geeft inzicht in hoe jongeren in 2023 hun vrije tijd besteden en biedt daarnaast ook inzicht in hoe dit zich verhoudt tot de situatie in 2021. Door op de hoogte te zijn van de trends op het gebied van vrije tijd, kan TeamAlert haar verkeerseducatie en voorlichting beter aan laten sluiten bij de belevingswereld van jongeren.

Vanuit het huidige rapport zijn er voor TeamAlert een aantal belangrijke bevindingen die mogelijk mee moeten wegen in toekomstige projecten en onderzoeken. Nu de coronapandemie op de achtergrond is verdwenen, hebben jongeren het normale leven weer kunnen oppakken. Jongeren zijn relatief minder eenzaam, sporten vaker, en besteden hun vrij tijd minder vaak aan (sociale) media. Organisaties en instanties kunnen blijven werken aan bewustzijns campagnes en educatieve initiatieven die jongeren aanmoedigen om hun vrije tijd op een evenwichtige manier in te vullen, met hierbij een blijvende nadruk op het verminderen van overmatig mediagebruik. De "Even-Off" campagne van TeamAlert (<https://teamalert.nl/evenoff>), waarbij het loskoppelen van digitale apparaten en JOMO centraal staat, blijft hierbij relevant.

In het huidige onderzoek komt consistent naar voren dat jongeren minder alcohol en drugs gebruiken dan twee jaar geleden. Voor TeamAlert is deze daling belangrijk, omdat een afname in algemeen middelengebruik hand in hand gaat met een afname van rijden onder invloed. Om deze daling verder te faciliteren is het belangrijk dat jongeren genoeg alternatieve activiteiten beschikbaar hebben. Tijdens de coronacrisis waren deze alternatieven niet vanzelfsprekend waardoor de prevalentie mogelijk hoger was. Daarnaast blijft het stimuleren van een gezond leven belangrijk bij een effectieve aanpak tegen alcohol en drugsgebruik onder jongeren. De daling in het gebruik van lachgas onder jongeren, suggereert dat aanpassingen in beleid, in dit geval het lachgasverbod, mogelijk invloed hebben op de prevalentie van gebruik. In dit kader is het onderzoek dat TeamAlert heeft uitgevoerd naar lachgasgebruik en het lachgasverbod relevant (TeamAlert, 2023).

Tot slot bleek uit ons onderzoek dat jongeren niet altijd de meest veilige manier kiezen om naar huis te gaan na middelengebruik. Hoewel rijden onder invloed op de fiets misschien minder onveilig is dan rijden onder invloed in de auto, is het in de essentie geen veilige manier van vervoer. Onze resultaten benadrukken de brede acceptatie die leeft in de maatschappij als het gaat om rijden onder invloed op de fiets. Er ligt een taak voor TeamAlert om deze acceptatie uit te dagen. Daarnaast is het belangrijk om ook mee te denken met de doelgroep. Jongeren hebben mogelijk niet veel aantrekkelijke alternatieven op de tijdstippen waarop zij doorgaans onder invloed van middelen naar huis moeten. TeamAlert is in 2023 een uitgebreid kwalitatief onderzoek gestart naar rijden onder invloed op de fiets.

We zien daarnaast dat jongeren onder invloed van drugs wat vaker de auto in stappen dan onder invloed van alcohol. Waar rijden onder invloed van alcohol in het verleden veel aandacht heeft gehad, denk bijvoorbeeld aan de BOB-campagne, is er minder aandacht voor rijden onder invloed van drugs. Gegeven de risico's is het belangrijk om hier ook meer campagne op te voeren. TeamAlert doet dit al met haar campagne "Rij drugsvrij" (<https://teamalert.nl/voor-jongeren/rijdrugsvrij/>). Ons onderzoek benadrukt het belang van deze campagne.

TeamAlert

jongeren met **impact**

BRONNEN

Bronnen

Beullens, K., Roe, K., & Van den Bulck, J. (2008). Video games and adolescents' intentions to take risks in traffic. *Journal of Adolescent Health, 43*, 87-90.

CBR (z.d.). Hoe lang blijven drugs in je bloed? Geraadpleegd via: <https://www.cbr.nl/nl/onveilig-rijgedrag/nl/voorkom-onveilig-rijgedrag/drugs/hoelang-blijven-drugs-in-je-bloed.htm>

CBS (2020a). Nederland in cijfers 2020; Hoe eenzaam voelen we ons? Geraadpleegd via: <https://longreads.cbs.nl/nederland-in-cijfers-2020/hoe-eenzaam-voelen-we-ons/>

CBS (2020b). Landelijke Jeugdmonitor 2020. Geraadpleegd via: <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2020/welzijn-van-jongeren/>

Christie, D., & Viner, R. (2005). Adolescent development. *Bmj, 330*(7486), 301-304. <https://doi.org/10.1136/bmj.330.7486.301>

Flannery, D. J., Williams, L. L., & Vazsonyi, A. T. (1999). Who are they with and what are they doing? Delinquent behavior, substance use, and early adolescents' after-school time. *American Journal of Orthopsychiatry, 69*(2), 247-253.

Hawkey, L. C., & Cacioppo, J. T. (2010). Loneliness matters: A theoretical and empirical review of consequences and mechanisms. *Annals of Behavioral Medicine, 40*, 218-227.

Hull, J. G., Draghici, A. M., & Sargent, J. D. (2012). A longitudinal study of risk-glorifying video games and reckless driving. *Psychology of Popular Media Culture, 1*, 244.

Karim, F., Oyewande, A. A., Abdalla, L. F., Ehsanullah, R. C., & Khan, S. (2020). Social media use and its connection to mental health: a systematic review. *Cureus, 12*(6), 1-7.

Motivaction (2023). Nederlanders worstelen met smartphoneverslaving. Geraadpleegd via: <https://www.motivaction.nl/actualiteiten/nieuwsberichten/onderzoek-nederlanders-worstelen-met-smartphoneverslaving>

Movisie (2021). Eenzaamheid onder jongeren. Geraadpleegd via: <https://www.movisie.nl/artikel/verkenning-eenzaamheid-onder-jongeren-meer-aandacht-sociale-mentale-gezondheid>

RIVM (2021). Welbevinden en leefstijl tijdens de coronacrisis. Geraadpleegd via: <https://www.rivm.nl/gedrags-onderzoek/maatregelen-welbevinden-en-leefstijl>

Ruigrok Netpanel (2021). What's Happening Online 2021. Geraadpleegd via: <https://www.ruigrokneta.nl/ruigrok-netpanel/whats-happening-online-in-2021/>

SCP (2019). Trends in Media: Tijd; Media binnen tijdsbesteding. Geraadpleegd via: <https://digitaal.scp.nl/trends-in-mediatijd/media-binnen-tijdsbesteding/>

SCP (2020). De sociale staat van Nederland 2020. Geraadpleegd via: <https://digitaal.scp.nl/ssn2020/vrije-tijd/>

Stevens, G., Van Dorsselaer, S., Boer, M., De Roos, S., Duinhof, E., Ter Bogt, T. ... De Looze, M., 2018. HBSC 2017: Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Geraadpleegd via: <https://www.trim-bos.nl/docs/9908351a-4e5e-4d80-b343-55e69086a1fb.pdf>

SWOV (2017). Fietzers. SWOV-factsheet, juni 2017. SWOV, Den Haag.

TeamAlert (2019). Afleiding door smartphonegebruik. Utrecht: TeamAlert.

TeamAlert (2020a). Jongeren en socialmediagebruik deel 2. Geraadpleegd via: <https://teamalert.nl/media/27303/jongeren-en-socialmediagebruik-2020.pdf>

TeamAlert (2020b). Jongeren en de fietshelm. Geraadpleegd via: <https://teamalert.nl/zakelijk/onderzoeken/jongeren-en-de-fietshelm-2020/>

TeamAlert (2023). Jongeren en het lachgasverbod (na intreding). Geraadpleegd via: <https://teamalert.nl/media/2qybfigm/jongeren-en-het-lachgasverbod-na-intreding-2023.pdf>

Trimbos (2020). Het grote uitgaansonderzoek 2020. Geraadpleegd via: [64774ba4-d67e-488a-8d14-f6dcca6ad7b6.pdf](https://www.trimbos.nl/docs/64774ba4-d67e-488a-8d14-f6dcca6ad7b6.pdf) (trimbos.nl)

Trimbos (2021). Uitgaansgedrag en middelengebruik tijdens de coronapandemie van maart tot september 2020. Geraadpleegd via: <https://www.trimbos.nl/docs/14da77c9-b335-4fac-91a5-e8e8f1db9e91.pdf>

Van Tilburg, T., & De Jong-Gierveld, J. (Eds.) (2007). Zicht op eenzaamheid. Achtergronden, oorzaken en aanpak. Assen: Van Gorcum.

Wayne Parker Kent (2022). Grote Jongerenonderzoek 2020. Geraadpleegd via: <https://www.wayneparkerkent.com/nl/jongerenonderzoek-2020-millennials-gen-z-meer-kranten-games-en-zelfvertrouwen/>

Waytz, A., & Gray, K. (2018). Does online technology make us more or less sociable? A preliminary review and call for research. *Perspectives on Psychological Science*, 13(4), 473-491.

16-27 (z.d.). Netwerk en vrije tijd. Geraadpleegd via: <https://www.16-27.nl/netwerk-vrije-tijd>

TeamAlert

jongeren met **impact**

BIJLAGE

Bijlage 1: Weging

Om de uitspraken van dit kunnen spiegelen aan de populatie jongeren in Nederland, hebben voor beide metingen (2021 en 2023) en weging toegepast op geslacht en leeftijd. We hebben voor deze weging gebruik gemaakt van de CBS bevolkingsgegevens uit 2022. Beide metingen zijn afzonderlijk van elkaar gewogen. In de tabel hieronder staan de gewichten gerapporteerd zoals deze zijn toegepast in de analyses en figuren van deze rapportage.

Weging							
Geslacht	Leeftijd	CBS (n)	CBS(%)	2023(%)	2023(gewicht)	2021(%)	2021(gewicht)
Man	13-15 jaar	298,984	12	11	1.10	12	0.96
Man	16-17 jaar	202,226	8	11	0.72	11	0.70
Man	18-20 jaar	338,815	13	6	2.25	8	1.62
Man	21-24 jaar	474,698	18	5	3.80	4	4.48
Vrouw	13-15 jaar	284,352	11	27	0.41	17	0.64
Vrouw	16-17 jaar	191,407	7	27	0.27	23	0.33
Vrouw	18-20 jaar	329,234	13	10	1.29	18	0.71
Vrouw	21-24 jaar	461,872	18	4	5.10	7	2.68

Tabel B1: Gebruikte gewichten t.a.v. CBS bevolkingsstatistieken.

Noot. **Rood** = ondervertegenwoordigd, positief gewicht,
Blauw = oververtegenwoordigd, negatief gewicht.

Bijlage 2: vragenlijst

1. Hoe oud ben je?

2. Welke situatie is van toepassing op jou?

- Ik zit op de basisschool
- Ik ga naar de middelbare school
- Ik volg een studie/opleiding
- Ik heb een baan en ga niet meer naar school/studie
- ik ga niet naar school/opleiding en heb geen werk

3. Heb je een rijbewijs? (bij 16+)

- Ja, ik heb een autorijbewijs
- Ja, ik heb een motorrijbewijs
- Ja, ik heb een scooterrijbewijs
- Ik volg op dit moment rijlessen
- Ik heb geen rijbewijs en volg ook geen rijlessen

4. Heb jij voor je gevoel genoeg vrije tijd?

- Nooit
- Meestal niet
- Soms
- Meestal
- Altijd

5. Waarom heb jij voor je gevoel niet genoeg vrije tijd?

6. Wat doe jij in je vrije tijd?

- Kijken (YouTube, Netflix, televisie etc.)
- Luisteren (muziek en podcasts)
- Lezen (boeken en magazines)
- Gamen (Playstation, Xbox, Wii etc.)
- Social media (Whatsapp, Instagram, TikTok, Snapchat, Facebook)
- Chillen met vrienden
- Sporten
- Creatieve hobby (schilderen, tekenen, fotograferen, muziek maken etc.)
- Koken en bakken
- Uitjes (musea, pretpark, bioscoop, uit eten)
- Shoppen
- Spelletjes en puzzels (offline)
- Uitgaan, feestjes en festivals
- Anders, namelijk...

7. Waar zou jij het liefst je vrije tijd aan willen besteden?

- Kijken (YouTube, Netflix, televisie etc.)
- Luisteren (muziek en podcasts)
- Lezen (boeken en magazines)
- Gamen (Playstation, Xbox, Wii etc.)
- Social media (Whatsapp, Instagram, TikTok, Snapchat, Facebook)
- Chillen met vrienden
- Sporten
- Creatieve hobby (schilderen, tekenen, fotograferen, muziek maken etc.)

- Koken en bakken
- Uitjes (musea, pretpark, bioscoop, uit eten)
- Shoppen
- Spelletjes en puzzels (offline)
- Uitgaan, feestjes en festivals
- Anders, namelijk...

8. Hoe vaak voel jij je eenzaam?

- Nooit
- Soms
- Regelmatig
- Vaak
- Erg vaak

9. Hoe spreek jij je vrienden meestal (buiten schooltijd of werk)?

- Altijd offline
- Meestal offline
- Evenveel offline als online
- Meestal online
- Altijd online

10. Als je een serieus gesprek met iemand hebt gebeurt dit meestal...

- Online via social media (denk aan WhatsApp, iMessage, Facebook Messenger, Instagram, Snapchat etc.)
- Offline in het echt
- Via de telefoon
- Via de email
- Anders, namelijk...

11. Als ik nieuwe mensen voor het eerst ontmoet, dan doe ik dit het liefst...

- Via het internet/social media
- In het echt

12. Waar spreken jij en je vrienden met elkaar af?

- Bij mij thuis
- Bij mijn vrienden thuis
- Buiten in de stad
- Buiten in de natuur
- We chillen in de auto (rondrijden of op een parkeerplaats)
- Online (bijvoorbeeld via Skype, Hangouts of Facetime)
- We gaan samen ergens naartoe (bioscoop, koffietentje, uiteten etc.)
- Ik spreek niet met vrienden af
- Anders, namelijk...

13. Wat doen jullie als jullie samen zijn?

- We hangen rond en kletsen wat
- We gamen samen (digitaal)
- We maken samen huiswerk
- We kijken samen naar dingen (Netflix, Videoland, Youtube etc.)
- We maken filmpjes/foto's voor social media
- We sporten samen
- We doen iets creatiefs samen (tekenen, schilderen, koekjes bakken etc.)
- We eten samen

- Muziek luisteren
- Alcohol drinken of borrelen
- Blowen
- Drugs gebruiken
- Anders, namelijk...

14. Hoe vaak ga je uit? (1 keer per week of vaker – 2-3 keer per maand – 1 keer per maand – 2-5 keer per half jaar – 1 keer per jaar of minder – nooit)

- Feestje bij iemand thuis
- Feest/festival
- Discotheek
- Café/kroeg
- Tentfeest/dorpsfeest
- Concert
- Keet/schuur/caravan/hok
- Club-/verenigingsgebouw (zoals voetbal- of hockeyclub of studentenvereniging)

15. Welke van de onderstaande middelen gebruik je weleens?

- Alcohol
- Cannabis
- XTC
- Speed
- Cocaïne
- GHB
- Lachgas
- Ketamine
- 4-FA
- 3-MMC
- 4-MMC
- 2-CB
- Truffels
- Paddo's
- LSD
- Benzodiazepine
- Ritalin
- Anders, namelijk...
- Geen van bovenstaande middelen

16. Merk jij dat er nieuwe dingen spelen als je het hebt over drugsgebruik onder jongeren? Denk hierbij bijvoorbeeld aan middelen die populairder worden of nieuwe manieren om drugs te gebruiken.

17. Op welke momenten drink je weleens alcohol? (Nooit/nvt – Bijna nooit – Soms – Meestal – Altijd)

- Wanneer ik alleen thuis ben
- Samen met vrienden als we chillen bij iemand thuis
- Samen met vrienden als we buiten chillen
- Op feestjes bij iemand thuis
- Tijdens uitgaan, in de club, kroeg of op een festival of feest
- Tijdens een etentje buiten de deur
- Tijdens een borrel op werk
- In de sportkantine

18. Zijn er andere momenten waarop je weleens alcohol drinkt, die hierboven niet genoemd werden?

19. Hoe ga je naar huis wanneer je alcohol gedronken hebt?

- Op de fiets
- Te voet
- Met de scooter
- Met het OV
- Met een taxi
- Ik rijd mee met iemand die nuchter is
- Ik rijd zelf naar huis (met de auto)
- Anders, namelijk...

20. Op welke momenten gebruik je weleens drugs (met drugs bedoelen we ook cannabis)? (Nooit/nvt - Bijna nooit – Soms – Meestal - Altijd)

- Wanneer ik thuis ben
- Samen met vrienden als we chillen bij iemand thuis
- Samen met vrienden als we buiten chillen
- Op feestjes bij iemand thuis
- Tijdens uitgaan, in de club, kroeg of op een festival of feest
- Tijdens een borrel op werk
- In de sportkantine

21. Zijn er andere momenten waarop je weleens drugs gebruikt, die hierboven niet genoemd werden?

22. Hoe ga je naar huis wanneer je drugs gebruikt hebt (met drugs bedoelen we ook cannabis)? (meer-dere antwoorden mogelijk)

- Op de fiets
- Te voet
- Met de scooter
- Met het OV
- Met een taxi
- Ik rijd mee met iemand die nuchter is
- Ik rijd zelf naar huis (met de auto)
- Anders, namelijk...

23. Doe jij onderstaande dingen weleens? (vink aan wat van toepassing is)

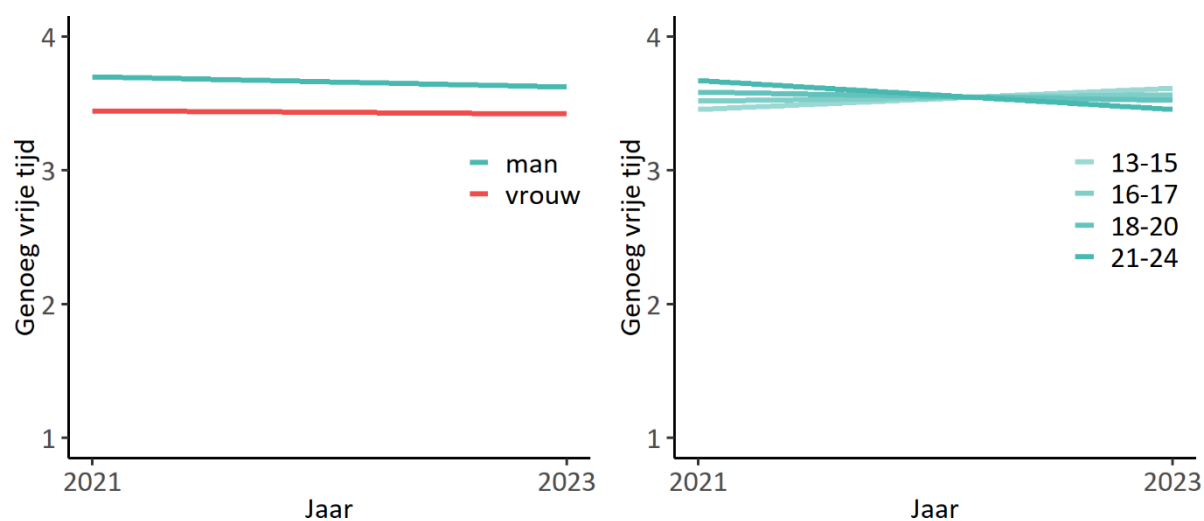
- Hardlopen
- Fietsen (racefiets, mountainbike of gewoon een rondje)
- Skeeleren/skateboarden
- Rondje rijden op elektrische step, elektrisch skateboard, monowheel of andere elektrische gadget
- Rondje rijden in de auto
- Straatracen
- Chillen in de auto
- Naar car-meetings/auto-meetings
- Anders, namelijk...

24. De vraag hierboven ging over dingen waarbij je te maken hebt met verkeer. Zijn er andere dingen die jij in je vrije tijd doet, waarbij je te maken hebt met verkeer?

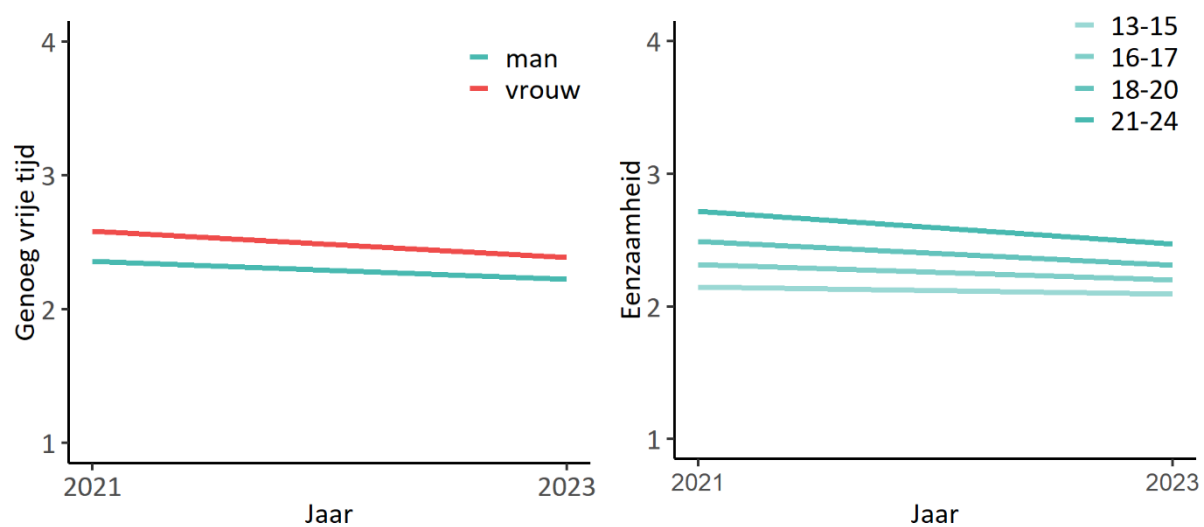
25. Besteed jij je vrije tijd nu aan andere dingen dan vóór corona?

- Ja, namelijk...
- Nee

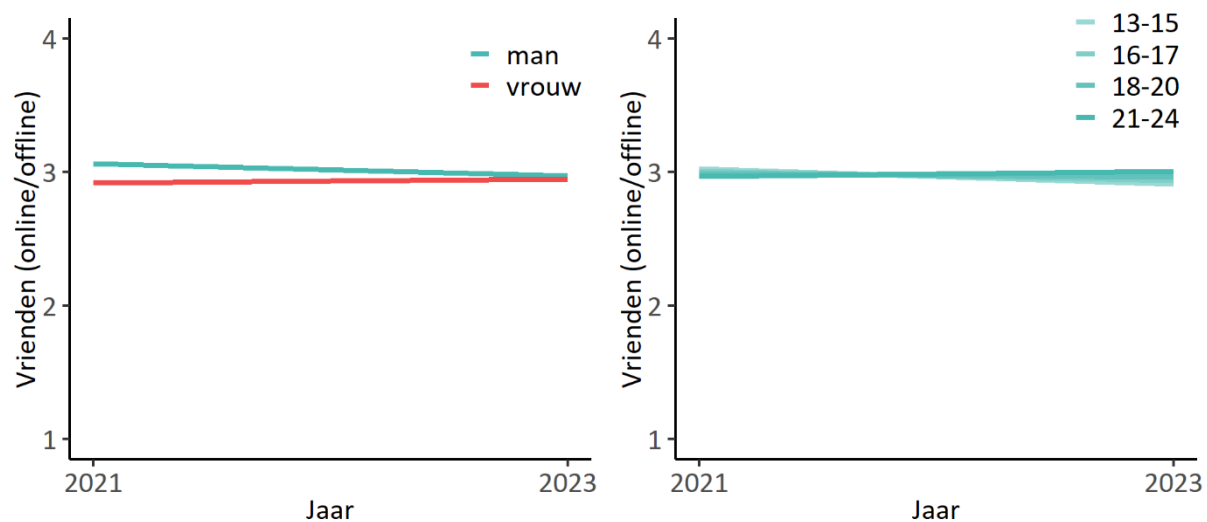
Bijlage 3: Interactie-figuren

Figuur B1: Interactie-effecten van cohort met leeftijd en geslacht op ervaren vrije tijd

Figuur B2: Interactie-effecten van cohort met leeftijd en geslacht op eenzaamheid

Figuur B3: Interactie-effecten van cohort met leeftijd en geslacht op online versus offline contact met vrienden